

505

57104.3104

**РАБОТНИЦА
і СЯЛЯНКА**

№3 СЯКАВІК 1957

Allegretto $\text{♩} = 112$

mf

poco rit

f

p

БЫ_ВАЙ, БЫ_ВАЙ, ІМ_КЛІ_ВА_Я СТУ_ДЭНЦ_КА_Я ПА_РА.

1. *mf*

СВЯ_ЦІ, СВЯ_ЦІ, ШЧА_СЛІ_ВА_Я ЖЫЦ_ЦЯ МАЙ_ГО ЗА_РА.

Хор 2

НЯ_ХАЙ ЦЯ_БЕ ЛЁС ЗА_КІ_НЕ ДА_ЛЁ_КА, ДРУ_ЖА

f

p

І, II, III,

МОЙ, НЯ_МА ГЛУХІХ КУТ_КОЎ, НЯЗВЕДА НЫХ КРАЁЎ ДЛЯ СМЕ_ЛАЙ ДУ_

IV

ШЫ МА_ЛА_ДОЙ. 2. ЯК // СМЕЛАЙ ДУ_ШЫ МА_ЛА_ДОЙ.

Апошні вечар

Словы Э. АГНЯЦВЕТ

Муз. Д. ЛУКАСА

Бывай, бывай, імклівая
Студэнцкая пара!
Свяці, свяці, шчаслівая
Жыцця майго зара!

Прыпеў: Няхай цябе лёс закіне
Далёка, дружа мой!
Няма глухіх куткоў,
Нязведаных краёў
Для смелай думы маладой!

Мы ў інстытуце выраслі
І гэтым даражым.
Падзякуем па шчырасці
Настаўнікам сваім.

Прыпеў.

Студэнтка яснавокая
Забрала мой спакой.
Хацеў-бы ў даль далёкую
Паехаць разам з ёй!

Прыпеў.

Таіць кахання нечага...
І проста, без прыкрас,
Ты на апошнім вечары
Прызнайся ў першы раз.

Прыпеў.

На першай старонцы вкладки — Герой Соцыя-
лістычнай Працы Наркулава Зулайха.

На апошняй старонцы вкладки — фотаэцюд
Ул. Дагаева «Прыход вясны».

КАБ НАША СЛАВА РАСЛА ЯШЧЭ БОЛЬШ!

ПАШТАЛЬЁН прынёс вам гэты нумар часопіса. Вы ўзялі яго ў рукі і некалькі здзівіліся. Мілага выгляду дзяўчына, якая глядзіць на вас з вобразна, так мала падобна на нашу зямлячку. Хто яна?

Тысячы кілометраў аддзяляюць нашу рэспубліку ад сонечнага Узбекістана, ад калгаса імя Молатава Пахтакорскага раёна Самаркандскай вобласці, дзе жыве і працуе комсамолка Наркулава Зулайха, фатаграфія якой вас зацікавіла. Нядаўна імя яе стала вядома ўсёй краіне. Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Зулайсе прысвоена высокае званне Героя Соцыялістычнай Працы.

Што-ж зрабіла, чым праславілася комсамолка Зулайха? У мінулым годзе яна сабрала 25 300 кілограмаў бавоўны-сырцу. Той самай бавоўны, з якой носім сукенкі і мы, жанчыны Беларусі.

Зулайха Наркулава — адна з многіх тысяч перадавікоў сельскай гаспадаркі, якія за вырошчванне ў 1956 годзе высокага ўраджаю ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі Савецкага Саюза. Іх узнагароды — яркае сведчанне таго, як славіцца чалавек працы ў нашай краіне.

Вялікая Савецкая дзяржава — краіна братэрства і дружбы народаў. Дружба гэтая мае сваю даўнюю цікавую гісторыю. Стваралася яна яшчэ ў далёкі час барацьбы з царызмам, у гады стварэння савецкай улады. Змацавана яна сваяцкай крывёй, пралітай у баях за свабоду і незалежнасць нашай Радзімы на франтах грамадзянскай і Айчыннай войнаў. Пад выпрабаваным кіраўніцтвам Комуністычнай партыі яна няспынна расце і мацнее.

У гэтым нумары часопіса нашы чытачы пазнаёмяцца з праслаўленай дачкой вялікага рускага народа Мар'яй Андрэўнай Паповай — былой кулямётчыцай легендарнай Чапаеўскай дывізіі, з інжынерам Палінай Васільеўнай Чумачэнка — дачкой украінскай патомнай сям'і шахцёраў, з трактарысткай Казахстанна Онласын Даўрэнавай, з урачом Таджыкістана Махкамай Таіраўнай Пулатавай, з пісьменніцай Грузіі Аннай Антонаўнай Хахутаўшвілі. Іх шлях — гэта шлях мільёнаў жанчын, выхаваных вялікай Комуністычнай партыяй.

У слаўнае наша свята — Міжнародны жаночы дзень 8 сакавіка — жанчыны Беларусі шлюць сваё гарачае прывітанне сёстрам-працаўніцам з усіх брацкіх рэспублік і жадаюць ім, як і сабе, міру, шчасця і працвітання.

У гэты радасны дзень нельга не расказаць аб тым, на якую прасторную дарогу Комуністычная партыя вывела жанчын нашай рэспублікі. Як любячая маці ўручыла яна раней забітым і прыгнечаным мільёнам работніц і сялянскіх цудоўную пучэўку ў жыццё. Нашы жанчыны ўпісалі нямала гераічных старонак у летапіс подзвігаў Беларускай рэспублікі на франтах Вялікай Айчыннай вайны і ў мірныя гады будаўніцтва. Каля паловы ўсіх занятых у прамысловасці складаюць жанчыны. Яны авалодалі рознастайнымі спецыяльнасцямі: выпускаюць трактары і аўтамашыны, праектуюць і будуць жылыя дамы, ствараюць самыя тонкія тканіны, цудоўныя дываны.

Больш 22 год таму назад прыйшла на Магілёўскі завод штучнага валакна інжынер Еўдакія Анісімаўна Кулікава. Сваім вялікім вытворчым вопытам яна ахвотна дзеліцца з моладдзю. З яе дапамогай больш 70 маладых спецыялістаў сталі майстрамі, начальнікамі цэхаў і змен. З 1947 года яна нязменна выбіраецца дэпутатам абласнога Савета дэпутатаў працоўных.

Выдатныя працаўніцы выраслі ў нас і ў калгаснай вёсцы. Нядаўна калектыў саўгаса «Полымя» Віцебскай вобласці адзначыў 35-годдзе працоўнай дзейнасці знатнай даяркі Матроны Кірылаўны Зайцавай. За гады работы ў саўгасе Матрона Кірылаўна надала больш двух мільёнаў кілограмаў малака.

Славіцца рэспубліка наша і знатымі ільнаводкамі. Мар'я Кліменцьеўна Дарафей некалькі год узначальвае звяно ў калгасе імя Сталіна Новагрудскага раёна. З года ў год дабіваецца ўсё лепшых ураджаяў. У 1956 годзе яе звяно вырастала больш чым па 8 ц ільносемя і валакна з гектара. Еўдакія Анісімаўна Кулікава, Матрона Кірылаўна Зайцава і Мар'я Кліменцьеўна Дарафей далёка не выключэнне. Тысячы падобных ім працаўніц уносяць свой дастойны ўклад у сацыялістычнае будаўніцтва рэспублікі.

Наш гонар — жанчыны вучоныя і артысткі, настаўніцы і аграномы, мастачкі і пісьменніцы. У Мінскай абласной бальніцы працуе прафесар М. М. Залатарова. Як вялікі спецыяліст, чулы і спагадлівы чалавек яна заслужыла сабе любоў і павагу сваіх пацыентаў.

«Дарагая рэдакцыя! Вельмі прашу Вас выказаць маю падзяку прафесару Мар'і Міхайлаўне Залатаровай, — піша работніца Віцебскага дома дзіцяці Л. В. Саўчанка. — Яна зрабіла мне сур'ёзную аперацыю вока і вярнула зрок. Усё жыццё я буду ёй за гэта ўдзячна».

Што можа быць прыемней такой удзячнасці?

Нашу рэспубліку часта наведваюць дэлегацыі з замежных краін. Многія захапляюцца тым, што жанчыны ў нас займаюць такое значнае месца ў грамадстве, маюць магчымасць праявіць свае здольнасці ва ўсіх галінах шматграннага жыцця.

— Гэтую магчымасць далі нам толькі савецкая ўлада і родная Комуністычная партыя. Дзякуючы іх нястомным клопам жанчыны Беларусі пазналі радасць творчай працы і шчаслівага мацярынства, — гаворым мы замежным сябрам.

З кожным днём множацца працоўныя подзвігі жанчын Беларусі. Разам з усім народам яны становяцца зараз на вахту ў гонар дастойнай сустрэчы 40-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Няхай-жа для ўсіх, хто стаў на працоўную вахту ля станка, на калгасным полі, у лабараторыі і на будоўлі, прагучаць, як песня, словы народнага паэта рэспублікі Янкі Купалы:

«Ідзе па белым свеце слава,
Шуміць разбуджаны прастор,
І над Савецкаю Дзяржавай
Святлей яснее чырвань зор,
Каб больш расла йшчэ наша слава!»

БАЕЦ РЭВОЛЮЦЫІ

1957 год — знамянальная веха ў гісторыі нашай Радзімы. Савецкі народ разам з усімі працоўнымі свету адзначае слаўнае 40-годдзе Вялікага Кастрычніка. У баях за перамогу рэвалюцыі, у баях за абарону яе вялікіх заваёў побач з мужчынамі праславіліся многія тысячы жанчын.

У ліку першых, стаўшых у рады маладой Чырвонай Арміі, была і Марыя Андрэеўна Папова. Яе імя добра вядома савецкім людзям. Шмат год назад у кінафільме «Чапаеў» у вобразе маладой дзяўчыны-кулямётчыцы ўпершыню паўстала перад намі гэтая слаўная патрыётка, актыўная ўдзельніца найвялікшых рэвалюцыйных бітваў грамадзянскай вайны. І хоць зусім кароткім было знаёмства з ёю — усяго толькі некалькі кадраў, якія прамільгнулі на экране, Анка-кулямётчыца надоўга захавалася ў нашай памяці. Мы бачылі Анку ўзбуджанай боем, перамогай. І вось зараз, амаль праз сорак год з часу падзей, паказаных у фільме, мы сустрэліся з праваобразам маладой гераіні — Марыяй Андрэеўнай Паповай.

— Служыць у Чапаеўскай дывізіі, — гаворыць яна, — лічылася высокім гонарам. І кожны баец-чапаец імкнуўся быць дастойным яго. Выключна адважны, бязмежна адданы народу, ідэям камунізма. Васілій Іванавіч умеў выходзіць з гэтых выдатных якасці ў сваіх падначаленых.

Шмат цікавага ўспамінае аб сваім любімым камандзіру, аб сваіх баявых таварышах і сяброўках былая кулямётчыца.

— Неяк цёмнай ноччу пад Уфой, — расказвае яна, — да мяне ў акуп прыйшлі дзве дзяўчыны-комсамолкі, Зіна і Шура, накіраваныя Курскім павятовым камітэтам комсомола. Абедзве яны пажадалі пайсці ў строй. Зіну залічылі ў дывізіійную школу комсаства. У адным з баёў з белавардзейцамі яна адважна загінула. Шура Музыка праслужыла ў дывізіі да канца грамадзянскай вайны і зараз, як і я, з'яўляецца пенсіянеркай. А колькі гераічнага можна было-б расказаць пра Клаўдзію Маслову, маладую масквічку, сакратара партыйнай арганізацыі перадавой санітарнай лятучкі.

Пра іх Марыя Андрэеўна можа расказваць гадзінамі. Але варта завесці гутарку пра яе асабісты ўдзел у баях, як яна робіцца скупой на словы. А і пра сябе магла-б яна не мала расказаць.

Часта прыходзіць Марыя Андрэеўна ў госці да моладзі. Вось і зараз яна прыйшла на вечар сустрэчы студэнтаў Масквы, Мінска, Ленінграда, Свердлоўска, Саратава. Уважліва слухаюць студэнткі расказ праслаўленай кулямётчыцы. Фото О. Прохарава.

Жыццё Паповай, як і тысяч яе аднагодак, закліканых рэвалюцыяй да актыўнага ўдзелу ў набудове новага свету, з'яўляецца павучальным прыкладам для моладзі.

Вера ў рэвалюцыю, у большэвікоў, у іх ідэі прывяла непісьменную 22-гадовую дачку селяніна-бедняка, Марыю Папову, у маладую Чырвоную Армію. Чапаеўская дывізія стала для яе не толькі баявой, але і вялікай палітычнай і жыццёвай школай. У перапынках паміж жорсткімі баямі Марыя вучылася грамаце. Першай агульнаадукацыйнай школай стаў для яе армейскі лікбез, створаны палітработнікамі.

Марыя Папова паказала сябе смелым байцом. Пра адзін з эпизодаў яе баявой біяграфіі расказаў нам фільм «Чапаеў». Пад Уфой чапаеўская разведка, у якую ўваходзіла Папова, трапіла ў цяжкое становішча. Яна аказалася адрэзанай ад сваіх. Вораг акружыў і хацеў захапіць жыўцом смелых разведчыкаў. Але чапаеўцы ніколі не здаваліся. Яны трымаліся стойка, да апошняга патрона. Трапіла біў ворага адзіны кулямёт, які знаходзіўся ў іх распараджэнні. А калі адзін за другім выбылі са строю байцы кулямётнага разліку, Папова сама прыпала да кулямёта, і ён працягваў страляць, пакуль на выручку не падаспеў Чапаеў са сваімі баявымі коннікамі. А коль-

кі яшчэ, не менш адважных учынкаў здзейсніла яна ў баях пад Уфой і пад Оўручам, на рацэ Дэм і Дняпры, на Урале, Украіне, Беларусі. Мужнасць маладой патрыёткі была высока ацэнена. Па прадстаўленню камісара дывізіі Марыя Папова за гераізм у баях на рацэ Дэм і пры ўзяцці Уфы была ўзнагароджана баявым ордэнам Чырвонага Сцяга.

Разам з роднай дывізіяй прайшла Марыя Андрэеўна тысячы кілометраў франтавых дарог у час грамадзянскай вайны. А калі маладая Савецкая рэспубліка, разграміўшы ворагаў, прыступіла да аднаўлення народнай гаспадаркі, Марыя Андрэеўна па ініцыятыве М. В. Фрунзе была накіравана на вучобу ў рабфак. Гэта было ў 1923 годзе. І для яе пачаўся новы, можа быць не менш цяжкі, перыяд жыцця. Не лёгка было пасля пяці год службы ў арміі, няспынных паходаў і баёў узяцца за кнігі. Былі моманты, калі хацелася кінуць вучобу, вярнуцца ў родны армейскі калектыў. Але іменна тут выявіліся якасці, выхаваныя ў ёй Чапаевым: упартасць і настойлівасць у дасягненні пастаўленай мэты.

Марыя Андрэеўна пасля рабфака паступіла на юрыдычны факультэт Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта і скончыла яго ў 1930 годзе. Гэта была чарговая

перамога былой кулямётчыцы-чапаеўкі. Яна стала юрыстам. І дзе ні працавала Марыя Андрэеўна — усюды з аднолькавай сілай праяўляліся ўласцівыя ёй энергія, ініцыятыва, палымінасць.

У гады Вялікай Айчыннай вайны Марыю Андрэеўну зноў можна было бачыць сярод салдат і афіцэраў на розных ваенных франтах. Але зараз ужо не кулямётчыцай, а лектарам.

Перайшоўшы на пенсію, Марыя Андрэеўна не пакінула любімай справы. І цяпер працягвае працаваць лектарам (але пазаштатным).

Мы гутарылі з Марыяй Андрэеўнай у дні, калі краіна адзначала сямідзесяцігоддзе героя грамадзянскай вайны В. І. Чапаева.

— Усе мы, чапаеўцы, — гаварыла яна, — да гэтага часу працяг-

ваем дружбу, народжаную ў вогненныя гады грамадзянскай вайны.

Гэтая дружба выяўляецца ў цёплых пісьмах, якімі і па сёння абменьваецца Марыя Андрэеўна з многімі сваімі сябрамі па дывізіі. Сярод бліжэйшых сяброў Марыі Андрэеўны — дачка Чапаева, Клаўдзія Васільеўна; былы камісар палка Чапаеўскай дывізіі П. Еўлампіеў; былы памочнік начальніка пешай разведкі аднаго з чапаеўскіх палкоў А. Пракудзін; былы начальнік аператыўнай групы штаба брыгады Я. Валадыхін і іншыя.

Але не толькі са сваімі аднапалчанамі падтрымлівае сувязь Марыя Андрэеўна. Часта пішуць ёй зусім незнаёмыя людзі, просяць расказаць аб Чапаеве, аб слаўных справах яго дывізіі. Нядаўна да яе звярнуліся з пісьмом комсамоль-

цы Чапаеўскай МТС Асвейскага раёна Віцебскай вобласці. Расказаўшы аб сваіх працоўных поспехах, маладыя механізатары запрасілі Папову наведаць іх МТС і сумесна адзначыць сямідзесяцігоддзе Чапаева.

— Прышлося адмовіцца, — гаворыць з жалем Марыя Андрэеўна. — Здароўе не дазволіла. Але сувязь з маладымі беларускімі «чапаеўцамі» я пастараюся захаваць.

...Слухаючы ўспаміны М. А. Паповай, як-бы перагортваеш старонкі перыяду грамадзянскай вайны, слаўных подзвігаў нашых бацькоў і старэйшых братоў, — тых, хто на зары савецкай улады абараняў вялікія заваёвы Кастрычніка.

Р. СЯМЕНАЎ

ДЗЯЎЧЫНА-МЕХАНІК

ПОЎДНЁВАЕ сонца шчодрымі праменьнямі залівае зямлю. Кастрычнік ва Узбекістане — гарачая пара: паспела бавоўна і, нібы снегам, запарушыла плантацыі... Над шырокімі палямі стаіць аднастайны гул: бавоўнаўборачныя машыны, нібы караблі, павольна плывуць паміж радамі бавоўны.

Вось блакітная машына ўвайшла ў міжрадкоўе і хутка агаліла кусты. Прайшоўшы чатыры рады, механік падводзіць яе да месца разгрузкі, націскае рычаг — і бункер адкрыты. Адтуль велізарнымі камякамі сыплецца бавоўна, белае золата. За гадзіну 200—300 кілограмаў бавоўны збірае Турсуной Ахунава — вядомая ў Ташкенцкай вобласці дзяўчына-механік.

— У дні першага збору яна за змену збірала па пяць тон, — гаворыць брыгадзір Сяргей Пак. — Гэта рэкорд! Нават раней, калі бавоўнаўборачную машыну абслугоўвалі тры-чатыры чалавекі, не было такой выпрацоўкі. А зараз на «СХС-12» працуе адзін механік. Цуда-машына і цуда-механік!

Турсуной родам з кішлака Эскі-Ташкент. Разам з бацькамі яна працавала ў калгасе.

— Я сама збірала бавоўну рукамі. Ад цямна да цямна трэба добра папрацаваць, каб сабраць 150—200 кілограмаў, — успамінала яна.

Турсуной вываліла з бункера ўсю бавоўну, села за руль, прывычным рухам рукі пераклочыла рычагі — і матор за-

гуў. Машына плаўна кранулася з месца і павярнула да роўных, як стрэлы, радкоў бавоўны, зрываючы з іх беласнежны ўбор.

— Цуда-машына! — гаворыць Турсуной.

У апошнія гады на калгасных палях Узбекістана працуе шмат такіх машын. Калгасы асушылі велізарныя масівы зямлі і ператварылі іх у квітнеючыя плантацыі. Зараз, напрыклад, брыгада Пак Сяргея засявае столькі бавоўны, колькі нядаўна засяваў увесь калгас.

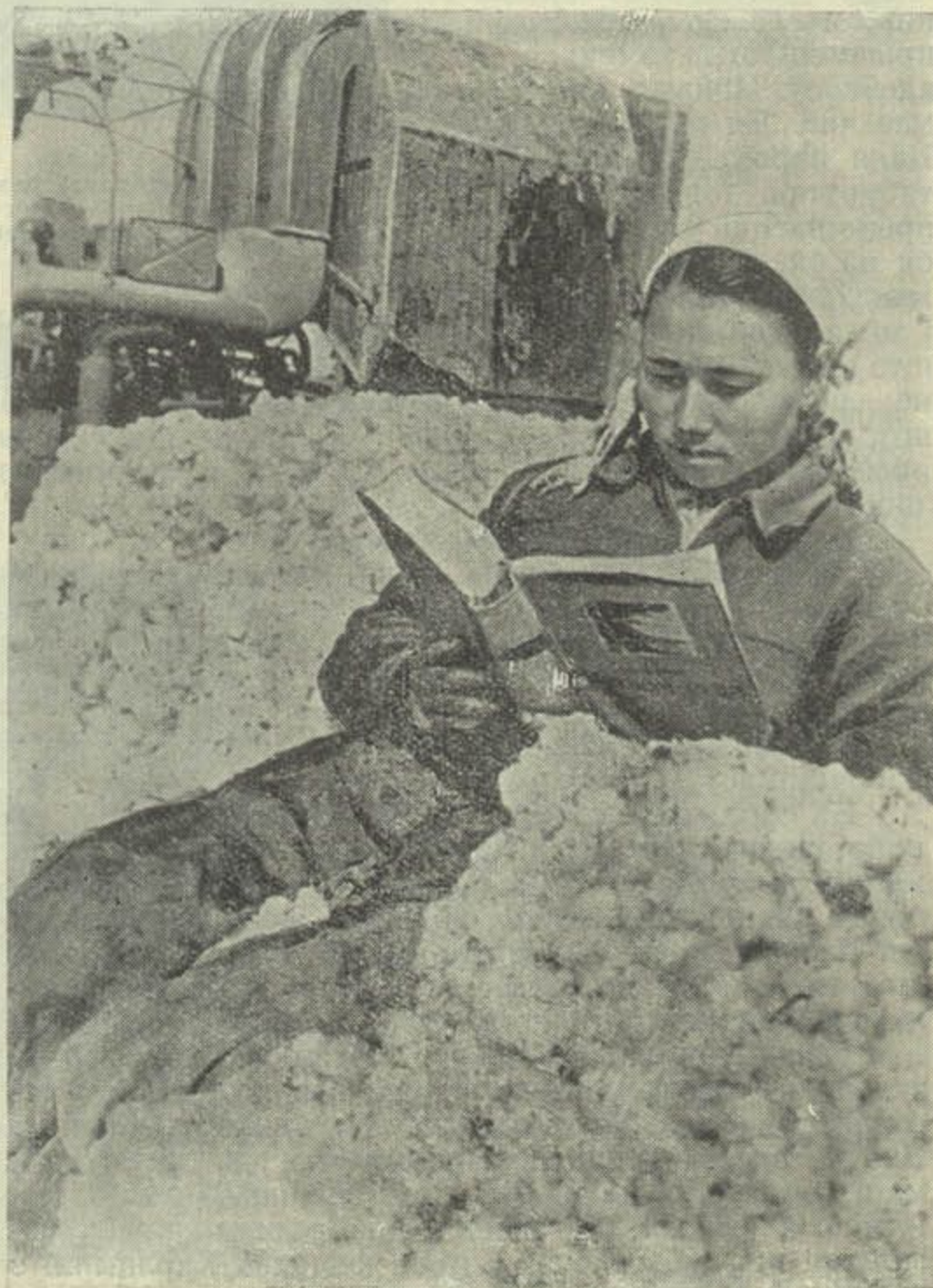
— Мы ўсё робім машынай: арэм, сеем, апрацоўваем міжрадкоўі, угнойваем пасевы і ўбіраем. Інакш нам не справіцца.

Калгас імя Кірава славіцца на ўвесь Окцябрскі раён высокімі ўраджайма бавоўны. А брыгада Пак Сяргея, у якой працуе Турсуной, трымае першынство ў калгасе. У мінулым годзе члены брыгады сабралі па 24 цэнтнеры бавоўны з кожнага са 107 гектараў.

Нядаўна адбыўся з'езд бавоўнаводаў Узбекістана. У ліку перадавых зборшчыкаў рэспублікі была і Турсуной Ахунава — дзевятнаццацігадовая комсамолка, механік калгаса імя Кірава. Ёй ёсць чым ганарыцца — за ўборачны сезон яна дала Радзіме 70 тон першагатунковай бавоўны-сырцу. Турсуной Ахунава ўзнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Салах ХАСАНАЎ.

Узбекская ССР, Окцябрскі раён, калгас імя Кірава.

Любіць Турсуной Ахунава добрую кнігу. Нават і ў гадзіну кароткага адпачынку яна ўхітраецца ў яе зазірнуць.

КРОХКІ, нібы сакавіцкі снег, дзед Харлампі рэгулярна наведваў нізенькую-нізенькую хацінку з блакітнымі аканіцамі, якія гарэзліва хаваліся за сеткаю кляновых галінак. Тут жыла яго ўнучка. Яна даўно ўжо аддзялілася, і дзед лічыў сваім абавязкам наведваць яе. Старога асабліва хваляваў стан гаспадаркі ўнучкі, але калі вам дзевяноста гадоў, багата не дапаможаш. І кожная дробязь заўсёды муляла дзедавы вочы. Ад лёгкага штуршка хістаўся паркан. Нудна рыпелі завесы старэнькіх напоўзруй-навальных веснічак.

Вось цяпер Харлампі абавязкова прачытае ўнучцы натацыю за ўсё гэта. Так хацінцы нядоўга і зусім разваліцца. Зайшоўшы на панадворак, стары рашуча штурхнуў сучкаватым кійком дзверы, але, прыкмеціўшы замок, адыйшоў. Нічога, ён мае час. Ён пачакае. Каля парога стаяла табурэтка, і дзед з прыемнасцю ўладзіўся на ёй. Стары памацаў край табурэткі і міжвольна падумаў, што ўнучка паставіла яе спецыяльна для яго, Харлампія. Ад прыемнай здагадкі памякчэла сэрца.

Цяжка сказаць, ці то задрамаў стары, ці задумаўся, але ў кожным разе ён не прыкмеціў, як цёплыя моцныя рукі ласкава дакрануліся да яго, крыху ўзнялі і клапатліва павялі ў хату. Над вухам буркаваў знаёмы сардэчны голас, і ў дзеда зусім знікла жаданне чытаць натацыі.

— Ой, як своєчасова, дзядуля! Я вам з палучкі сарочку ясу.

На суседніх вуліцах дзеда Харлампія паважалі як найстарэйшага сярод жывых роданачальнікаў гарняцкіх дынастый. Сорак год таму назад ён ужо працаваў саначнікам на колішняй Якавенкаўскай шахце. Пазней тут рубаў вугаль яго сын Васіль. Смерць, што знянацку падкралася да Васіля, канчаткова пахавала надзею старога на ўдзел сям'і ў працаёмкай і пачэснай гарняцкай справе. Але вось непрыкметна падрасла і стала моцнаю апорай новая сіла. Рамяство дзеда і бацькі перадалося ў спадчыну ўнучцы. Яна не проста паднялася, а вырасла да галоўнага маркшэйдэра. Да пасады, якая здаўна была правам многіх людзей. Да звання, пры адным толькі ўпамінанні пра якое людзі ў гады юнацтва Харлампія з паважнай боязкасцю ламалі казыркі.

З поваду павышэння ўнучкі дзед абыйшоў з гарэлкаю ўсіх сваіх знаёмых і, смешна тыкаючы ў грудзі кручаватым пальцам, ганарліва пытаў:

П. В. Чумачэнка (справа) разам з работнікамі аддзела замерышчыцамі горных выпрацовак Аленай Залатых і Нінай Матвіенка накіроўваюцца ў шахту.

ГАЛОЎНЫ МАРКШЭЙДЭР

— Чуў, куды дзеўка заляцела? Гэта, чалавеча, акурат для яе работа. Маёй крыві патомства!

Дзед дужа спрашчаў прызначэнне ўнучкі галоўным маркшэйдэрам. У рэчаіснасці яно выглядала значна складанейшым. Шахта «Известия», дзе гэта сталася, лічылася надзвычай цяжкой.

У такіх умовах работа маркшэйдэра была не лёгкай. Ён адказваў за правільнае вядзенне выпрацовак, узначальваў работу па далейшаму развіццю вугальнага поля. Пакуль гэтымі справамі ведаў Андрэй Філімонавіч Казачэнка, усё ішло добра. Казачэнка быў вядомы, як спрактыкаваны інжынер, які дасканала разбіраўся ў асаблівасцях выпрацовак і ўмеў пры патрэбе паказаць сваю работу.

Але сталася так, што яго веды спатрэбіліся ў іншым месцы. Андрэя Філімонавіча прызначылі галоўным інжынерам семнацатай шахты. Справа паварочвалася пагана: з шахты адыходзіў спрактыкаваны працаўнік. Шахтавае начальства прапавала скардзіцца.

- З кім працаваць? Дзе ўзяць замену?
- Замена ў маркшэйдэрскім аддзеле шукайце.
- Няма.
- А Чумачэнка?
- Паліна Васільеўна?
- Цалкам падыходзячы працаўнік.

— Паліна Васільеўна Чумачэнка — галоўны маркшэйдэр? Такая непрыкметная жанчына! Ды ці справіцца яна? — Галоўны інжынер І. І. Ражанкоў яшчэ раз вымавіў яе імя.

Так адбылося прызначэнне галоўным маркшэйдэрам Паліны Васільеўны Чумачэнка. Новая пасада знешне не выклікала вялікіх змен. З вялікага аддзела, дзе яшчэ гадзіну таму назад Паліна Васільеўна прапавала поруч з геалагам Аленай Арол, маркшэйдэрамі Людмілай Гарою, Надзеяй Арловай, Лідай Мішчэнкінай, яна перайшла ў вузенькі, як шчыліна, пакойчык Казачэнкі. Тут у вялізнай шафе зберагаліся раскладзеныя па папках чарцяжы з мінулай і сённяшняй гісторыі выпрацовак, з іх заўтрашняга дня. Ёй уручылі пухлую кнігу распараджэнняў, перадалі ключы ад пісьмовага стала.

Немагчыма пералічыць усе тыя справы, з якімі жыццё сутыкнула новага галоўнага маркшэйдэра. Не пералічыць і хвілін глыбокага роздуму яе ў цішыні апусцелага будынка над даведнікамі ў пошуках леп-

шых рашэнняў запланаваных горных праходак. І стамляючага бадзяння па штрэках...

Нельга сказаць, што Паліна Васільеўна вяла справы з такім гучным размахам, як яе папярэднік. Маркшэйдэрскі аддзел працаваў цяпер прыкметна спакойней, але, як і раней, выразна. У патрэбнай меры праводзіліся тэадалітныя здымкі. Своечасова вызначаліся напрамкі горных выпрацовак, пагражаючыя дзяльніцы. Ва ўсім гэтым выяўлялася жаночая распарадчасць галоўнага маркшэйдэра, уменне весці работу сканцэнтравана і спакойна. Але тут дарэчы зазначыць, што там, дзе было патрэбна, Чумачэнка ўмела давесці сваю слушнасьць. Як, напрыклад, у выпадку, што здарыўся на дзяльніцы капітальных работ.

Аднаго разу там стварылася пагражаючае становішча. Кіраўнік дзяльніцы Міхайла Іванавіч Кулікаў — стары гарняк, пра якога ніяк нельга было сказаць, што ён маладушны або нераспарадчы, уварваўся ўсхваляваны да Ражанкова і засцерагальна заявіў:

— Працягваць распрацоўку немагчыма. Парода валіцца!

Галоўны інжынер папрасіў Кулікава расказаць больш падрабязна. Той панура адкашляўся. На праходцы новай лавы напрамак клеважа пароды супаў з напрамкам разразной пачы. Паміж рамкамі нястрымна сыпаўся сланец. На яго прыбіранне ішло шмат часу. Гэта вельмі затрымлівала далейшую нарэзку.

У Ражанкова якраз знаходзілася Паліна Васільеўна, і галоўны інжынер, звяртаючыся да яе, напамніў:

— Гэта-ж ваша справа...

Тая адказала выразным позірам. Ражанкоў вытрымаў яго, толькі звёў бровы ў адну нацягнутую струну.

Справа ў тым, што з поваду нарэзкі новай лавы Чумачэнка мела з ім размову неўзабаве пасля правядзення на дзяльніцы Кулікава рэтэльных даследаванняў. Яна ўжо тады пабойвалася збросу пласта і прапанавала адвесці лаву метраў на дваццаць ад вентыляцыйнага штрэка. Гэта, вядома, патрабавала дадатковай праходкі, але новая лава патрэбна была тэрмінова: яе пуск выклікаўся напружаным станам вуглездабычы. Галоўны інжынер прапанаваў свой план нарэзкі: лаву праходзіць бліжэй да выбою штрэка, каб хутчэй дабрацца да вугалю.

Паліна Васільеўна запырэчыла Ражанкову:

— Могуць быць ускладненні, Іван Іванавіч!

Ён падкрэслена далікатна супакойў яе:

— Ускладненні не выключаны. Але праходчыкі справяцца з імі.

Сталася тое, аб чым папярэдзіла Чумачэнка. Сустрэчны клеваж пагражаўна засланіў праходку. Але зараз не было часу для ўзаемных паясненняў альбо дакораў. Трэба было нешта неадкладна рабіць. Галоўны інжынер выказаўся за ўмацаванне крапежу небяспечнай часткі праходкі. Паліна Васільеўна падтрымала яго, але ўпарта дадала:

— А далей павярнуць направа

пад вуглом да клеважу пароды і дакладна трымацца гэтага напрамку.

Ражанкоў прамаўчаў, відавочна згаджаючыся з галоўным маркшэйдэрам.

Гэты выпадак прымусіў яго з большым давер'ем ставіцца да Паліны Васільеўны, выклікаў жаданне дапамагчы ёй. Напэўна дзеля таго галоўны інжынер выявіў неспадзяваную цікавасць да кнігі распараджэнняў, дзе маркшэйдэры фіксавалі факты адступлення ад умоў распрацоўкі лаў і запланаваных напрамкаў праходкі. Ведаючы, што запісы ў кнізе часта прыводзілі да спрэчак, а потым у большасці забываліся, Ражанкоў у прысутнасці Паліны Васільеўны доўга перагортваў закладзеныя старонкі. Аднак выйшла так, што ў яго клопаце не было патрэбы, бо пад усімі распараджэннямі стаялі подпісы начальнікаў дзяльніц або брыгадзіраў, якія сведчылі, што заўвагі маркшэйдэраў былі ўлічаны.

Галоўны інжынер не мог захаваць свайго здзіўлення:

— Бачу, што вы непадлеглы чалавек.

Чумачэнка не адказала, толькі невыразна павяла плячыма.

Беззаганнае вядзенне кнігі распараджэнняў не было ўрэшце рашаючым у маркшэйдэрскай службе. Галоўнае, чаго дамагалася са сваімі памочнікамі Паліна Васільеўна, заключалася ў іншым. Маркшэйдэры давалі дакладную фатаграфію складанай падземнай гаспадаркі шахты, іх работы, будучых праходак. Радавала акуратная, без усякай мітусні работа аддзела.

У стараннасці галоўнага маркшэйдэра хутка пераканаліся не толькі на шахце. Наведаўшы шахту, кіраўнік трэста быццам выпадкова запытаў Ражанкова:

— Ну, як Чумачэнка?

— Нічога дрэннага не магу сказаць.

— Гэта так. Але яна вось незадаволеная.

— Як?

— Хоча пакідаць шахту.

Ражанкоў нервова правёў рукой па жорсткім зачэсе валасоў. Кіраўнік растлумачыў:

— Просіцца на інжынерныя курсы.

Такая размова адбывалася таго самага вечара, калі Паліна Васільеўна з галавой зашылася ў хатнюю гаспадарку, а дзед Харлампі важна прымерваў пада-

раваную сарочку. Да раніцы трэба было падрыхтаваць сыну свежую бялізну, паехаць на хутар. Маці ўсё цяжэй з хлопчыкам. Сын ходзіць у чацвёрты клас і патрабуе лепшага догляду. Хутчэй-бы ўжо ў мясцовай школе наладзілася справа з групай падоўжанага дня. Час ужо забіраць сына да сябе.

Нязмерная занятасць унучкі, напэўна, затурбавала дзеда Харлампія. Пакінуўшы сарочку, ён важкімі крокамі пайшоў у закут кухні і нешта доўга шукаў.

Паліна Васільеўна запытала з пакоя:

— Што вы шукаеце?

— Сякеру куды падзела? Дроў пайду насяку.

Усхваляваная жанчына спыніла старога:

— Не трэба, дзядуля, я сама!

С. БАГДАНОВІЧ

— Выпі, дачушка, шклянку кавы! — запрашае Паліну Васільеўну яе маці Мар'я Варламаўна.

М. Чырвоны прамень, Варашылаўградская вобласць.

Алесея і яе сяброўкі

ЧАСТКУ моладзі накіравалі ў стары соўгас. Нашы дзяўчаты абурыліся. Тэрэза Карасевіч, што прыехала на цаліну з Верай Паддубнай, з якой разам працавала на Мінскім велазаводзе і вучылася ў вячэрняй школе, занервавалася:

— Як гэта зразумець, дзяўчаты? Хіба варта было ехаць за тысячы кілометраў на ўсё гатовенькае?

Але прыехаўшыя за імі супакоілі:

— Соўгас толькі па назве стары, а жыццё пачынае новае. За два гады нам з вамі трэба будзе ўзняць 45 тысяч гектараў цаліны! Разумеете, што гэта значыць?

Да месца прызначэння ехалі ў вагончыку, які, павольна пагойдваючыся, поўз па стэпе. Грункат трактара закалыхваў, і многія з хлопцоў, размясціўшыся на лаўках, спалі. Шматдзённая дарога падыходзіла к канцу. Заставалася якіх-небудзь пару соцень кілометраў.

...Першыя крокі заўсёды цяжкія, а на неабжытым месцы — удвая. У соўгасе дзяўчат накіравалі адразу на далёкі жывёлагадоўчы пункт.

— Вось і заваёўвай цаліну, — сумна ўздыхала Вера, калі пажылы казах прывёў сябровак у саманную зямлянку, якая павінна была служыць ім домам. А Тэрэза, прысеўшы на чамадан, усхліпнула:

— Дзяўчаты, я... Я не магу тут!..

Алесея Ясянчук кінула на яе злосны погляд і строга прамовіла:

— Лепш вытры нос. Не так тут дрэнна, як здаецца. Прыбраць толькі трэба. Схадзі, Марыйка, за вапнай і пэндзлем! Вера печ запаліць, а мы з Тэрэзай прыбіраць будзем.

І работа закіпела...

Амаль месяц прабывлі дзяўчаты на гэтым закінутым пункце. Некалькі раз напаміналі дырэктару соўгаса, што пара-б ім асвоіць хоць няхітрую спецыяльнасць прычэпшчыц. Бо ехалі-ж яны ўзняць цаліну.

А дырэктар, поўны сівы чалавек, глядзеў на сябровак і па-бацькоўску пераканаўча тлумачыў:

— Зразумейце, дзяўчаты: час надыйдзе, сам адпраўлю вас вучыцца. А зараз на каго авечак пакінем? Асваенне цалінных зямель — гэта не толькі падыманне цаліны, але і жывёлагадоўля, і будаўніцтва, і ваша культура, якую вы прынеслі сюды з вялікіх гарадоў...

І дзяўчаты працавалі. Так цяжка не было ніколі. У маразы і завірухі, якія бударажылі стэп амаль да паловы красавіка, трэба было падвозіць сена, адкідаць ад кашар снег, чысціць гной.

Дзяўчаты вельмі стамляліся. Калі позна ўвечары яны прыходзілі дамоў, ім здавалася, што сіл хопіць толькі на тое, каб крыху перакусіць ды легчы спаць.

Алесея, па маўклівай згодзе сябровак, была прызнана старэйшай.

Аднойчы здарылася тое, чаго Алесея даўно чакала. Тэрэза адмовілася працаваць.

— Ну што-ж, адпачні, — згадзілася сяброўкі.

Але тая злосна ўстрасянула галавой:

— Я наогул больш не пайду да гэтых праклятых кашар. Ну скажыце, дзея чаго я павінна цягаць з іх кізак? Не, хопіць з мяне такога жыцця! Мне ўсяго 18 год.

Дзяўчаты моўчкі глядзелі на яе чужымі, строгімі вачыма. Яны ведалі — тут нічым не дапаможаш. Калі яны вярнуліся з

работы, тапчан Тэрэзы быў пусты. Толькі ў галавах ляжала новенькая кніга Остроўскага «Як гартавалася сталь» — падарунак велазаводцаў Тэрэзе ў дзень адпраўкі на цаліну...

* * *

Запозная, але дружная, прыйшла сюды вясна. Цёплыя вятры, гарачае сонца за тыдзень сагналі снег, і стэп забурэў леташняй травой. Статкі выйшлі на адгонныя пашы, і трое сябровак яшчэ з большай энергіяй рваліся туды, дзе вось-вось павінна пачацца вялікая бітва з цаліной.

Калектыў соўгаса разам з новасельцамі павінен быў выканаць грандыёзны план: падняць 30 000 гектараў цаліны, засеяць 10 тысяч гектараў пшаніцай, ячменем, аўсам. Насельніцтва соўгаса вырасла амаль у паўтара раза. Патрэбны былі новыя кватэры, інтэрнаты, гаспадарчыя будынкі.

За 1954—56 гады павінна была карэнным чынам змяніцца эканоміка Сулукульскага соўгаса. Калі раней ён займаўся толькі гадоўляй пародзістых тонкарунных авечак, то цяпер павінен быў стаць і буйнай збожжавай гаспадаркай.

У 1955 годзе яго даходы павінны былі ўзрасці да 8, а ў 1956 годзе да 24 мільёнаў рублёў. І не было ў соўгасе чалавека, які-б не гарэў жаданнем прыняць удзел у ажыццяўленні гэтых планаў.

У сакавіку, красавіку і пазней у соўгас паступала новая тэхніка: плугі, сеялкі, лушчылнікі, магутныя дызельныя трактары.

Мара дзяўчат нарэшце збылася. Алесея з сяброўкамі трапіла ў адну з трактарных брыгад. Складалася яна ў большасці з беларускіх механізатараў. Раён яе дзеяння знаходзіўся ў 25 кілометрах ад

бліжэйшай фермы, а да цэнтральнай сядзібы соўгаса налічвалася поўных 70. Брыгада была адрэзана рэчкай Коктал, незвычайна шумлівай і поўнаводнай. Не выпадкова кіраўніцтва соўгаса на гэты цяжкі ўчастак накіравала комсамольцаў-беларусаў. Адважныя, жыццерадасныя хлопцы ўнушалі давер'е. Ды і самі яны прасілі накіраваць туды, дзе цяжэй.

Дзяўчат сустрэў брыгадзір Міхаіл Перавяслаў, высокі смуглявы юнак.

У першую-ж ноч Алесея і Марыйка пайшлі на ворыва прычэпшчыцамі. Веры брыгадзір загадаў прыняць кухню.

Нялёгка давалася новасельцам. Іншы раз па двое сутак не выпускалі з рук рычагоў трактара. Уздрыгнуўшы ў кабіне гадзіну-другую, прымаліся зноў за работу.

Вясна аказалася вельмі халоднай. Ішлі дажджы, а часам мокры, ліпкі снег. Бясконца доўгімі здаваліся ночы. Іх трэба было праводзіць на адкрытым ветры, дажджы. І толькі ўсведамленне вялікага абавязку перад Радзімай, перад таварышамі давала сілу не пакідаць рабочага месца. Часам стома была настолькі моцнай, што Алесея і Марыйка прывязвалі сябе да сядзення: калі і заснеш, дык не скінешся пад лямяхі...

Алесея працавала прычэпшчыцай у агрэгате Стасюка. Не раз яны сварыліся. І было за што: то ён спозніцца выйці на змену, то падыме лаянку за тое, што Алесея строга трымае плуг на глыбіні 25 сантыметраў, калі, на яго думку, хапіла-б 15—18. У душы дзяўчына пабойвалася гэтага хлопца, у якога злосна пабліскавалі маленькія вочкі, але выгляду не падавала.

Вось і ў гэтую ноч Стасюк выехаў з лаянкай, бо з-за дажджоў не падвезлі своечасова хлеб і цукар. Аб'ехаўшы два

кругі, ён спыніў трактар і рашуча падышоў да Алесі:

— Ты вось што, падымай плуг!

— Чаму? — здзівілася дзяўчына.

— На стан паедзем.

— Не разумею: агрэгат спраўны. Ты што задумаў, Фёдар?

— Не разумееш? — злосна захіхікаў Стасюк. — Дык я растлумачу. Я адпрацаваў сваё і галодны круціцца больш не жадаю. Разумееш? Не жадаю!

— Важнасць якая: без цукру чаю выпіў, — з абурэннем адказала Алесь. — Хлопцы працуюць, а ты дамоў? Я думала, што ў цябе ёсць хоць грам сумлення, а ты шкурнік, Стасюк!

— Ах так! — закрычаў той, — Падымай плуг, пакуль па добраму просяць.

— Плуг не дам падымаць, — цвёрда сказала дзяўчына і ўзялася за штурвал. — Заязджай у загон. Бачыш, хлопцы на трэці круг пайшлі.

Але Стасюк падскочыў да Алесі, хапіў за ватнік і, адарваўшы яе ад плуга, адкінуў далёка на раллю. Падаючы, дзяўчына падварнула нагу і зразумела, што ісці не зможа. Агні трактара былі ўжо далёка. Яна бязгучна заплакала.

... Пасля сьнедання хлопцы не разышліся па трактарах. Праначное здарэнне ведалі ўсе. Стасюк паспеў крыху выпіць і, нахабна ўсміхаючыся, паглядваў на хлопцаў. Каля яго круціўся Віктар Процка — яго дружок. Гэта ён прывёз гарэлку. Ездзіў за ёй спецыяльна, хоць і казаў, што ў бальніцу.

— Дык што-ж, хлопцы, з гэтым прайдзісвітам рабіць будзем? — ціха спытаў брыгадзір Міша Пераваслаў, пільна ўглядаючыся ў вочы хлопцаў. — Ці не за шмат мы з ім валаводзіліся?

— Гнаць з брыгады!

— Правільна, каб не паскудзіў!

Адусюль чуліся гнеўныя выкрыкі.

Да Стасюка падышоў Вода-раслеў.

— Ададай пучэўку і вон з брыгады! — патрабаваў ён і на дробныя шматкі разадраў комсамольскую пучэўку на імя Фёдара Стасюка.

... Трактар Стасюка давалося прыняць Алесі. За час работы ў брыгадзе дзяўчына паспела асвоіць машыну.

— Хоць у тэорыі ты слабава-та, — сказаў брыгадзір, — але не багі гаршкі лепяць.

У агрэгат да Алесі прыйшла і Марыйка. З таго часу трактар не прастойваў. Без змены было вельмі цяжка. Марыйку замяняла Вера, а Алесь працаваў адна. Добра, калі ў суткі ўдавалася адпачыць гадзіны чатыры. Але скарг ад яе ніхто не чуў.

Агрэгат сябровак заняў адно з першых месц у соўгасе.

У студзені 1955 года дырэктар запрасіў дзяўчат да сябе:

— Думаем даверыць вам адказную справу: даглядаць племянную доследную атару авечак.

Дзяўчаты разгублена пераглянуліся. Алесь асцярожна заўважыла:

— Мы няважныя жывёлаводы. Хто ведае, наблытаем яшчэ...

— А мы да атары прымацуюем зоатэхніка, — сказаў дырэктар. — А вось даглядаць за авечкамі могуць толькі рупныя рукі ды комсамольскае вока.

* * *

... З чабаном Аксакалам Жумабінавым я вяртаўся з цэнтральнай сядзібы соўгаса ў Ак-Кудук. Пачынала вечарэць, а да фермы заставалася яшчэ больш 40 кіламетраў.

Барвоае сонца, запелянаўшыся ў бялявую смугу, спускалася да гарызонта.

— Аднак буран будзе, — сказаў Аксакал, ўглядаючыся ў далечыню.

Нібы ў пацверджанне яго слоў, расчышчаная да зямлі стужка аўтастрады закурылася тонкімі белымі струменьчыкамі. Калючая пазёмка заструменіла доўгімі белымі ручайкамі. Хвіліна — і яны, нібы страціўшы напрамак, замітусіліся, закружыліся ў маленькіх віхурах. Вецер, тонка насвістаючы, раптам узяў конскія грывы і закідаў камякамі снегу.

Стала цёмна. Коні пайшлі крокам і спыніліся.

— Начаваць трэба, — сказаў Аксакал і, павярнуўшы коней па аднаму яму вядомых прыкметах, пачаў кіраваць да жылля.

— Тут недалёка пункт, — растлумачыў ён. — Чабаном працуе дзяўчына прыезджа, ваша. Вочы — сінія, нібы зоркі. Старыя кажуць, што ў тую гадзіну, калі яна радзілася, арол садзіўся на яе юрце.

Я быў рады выпадку ўбачыць Алесь, але старому сказаў:

— Аксакал, там, дзе нарадзілася дзяўчына, няма ні арлоў, ні юрт.

— Ты гаворыш так, бо малады, — ціха адказаў ён. — Дзе-б ні нарадзіўся чалавек з душой джыгіта, яго асяняюць крыллі арла.

Мы ледзь не праехалі зусім заваяны снегам жывёлагадоўчы пункт. Паставіўшы коней ва ўкрыццё, увайшлі ў зямлянку.

Веру і Марыйку засталі дома. Яны сядзелі ля гарача напаленай печы і чыталі. Алесь быў у кашары: стары вяртаўнік захварэў, і ім прыйшлося несці дадатковую нагрузку. У зямлянцы гарэла дзве лямпы. Было цёпла і ўтульна. На акуратна засцеленым століку стаяў прыёмнік «Радзіма». У кутку — этажэрка. Кнігі стопкамі ляжалі на сталі і на самаробнай паліцы. Была тут і тэхнічная і мастацкая літаратура, і падручнікі.

— Ну, як там, на вялікай зямлі? — пацікавілася Марыйка і, сустрэўшы мой здзіўлены позірк, растлумачыла. — Гэта я пра соўгас. Мы-ж тут, як палярнікі. У маразы і завірухі памерлі-б ад суму, ды выручаюць прыёмнік і кнігі!

Прышла Алесь. Дзяўчаты ажывіліся. Відаць было, што жывуць дружна. Яна павесіла ружжо і проста сказала:

— Ваўкі падыходзілі тры разы.

Без верхняй вопраткі Алесь была такой-жа зграбнай і яснавокай, якой я бачыў яе ў Мінску, дзе яна працавала тынкоўшчыцай. Праўда, косы яна абрэзала, і твар яе стаў яшчэ маладзейшы.

За ноч завіруха сціхла. Ледзь развіднела, я выйшаў запрагаць. Дзяўчат ужо не было. Вера і Марыйка паехалі адкопваць з-пад снегу сцірты сена. Алесь, наліўшы вадку ў карыта, падышла нас праводзіць. Я спытаў:

— Вельмі цяжка, Алесь?

Яна адказала пытаннем:

— А каму зараз лёгка ў нашым соўгасе?..

... Неўзабаве тры сяброўкі паехалі на аднагадовыя курсы механізатараў.

Толькі той, хто бачыў Кустанайскія стэпы ў першую штурмавую вясну, калі пачыналася гераічнае наступленне на цаліну, змог-бы ўявіць гіганцкі аб'ём праведзеных тут работ. Выраслі дзесяткі збожжавых соўгасаў-гігантаў. Праляглі новыя шасэйныя дарогі, па якіх і ўдзень і ўночы імчаць тысячы машын. Але галоўнае, вядома, людзі. Працавітыя рукі, якія кавальныя стэпы ператварылі ў пшанічныя. На дапамогу ветэ-

Кустанайская вобласць. У зернесоўгасе «Маскоўскі», створаным на цалінных землях, пабудавана цэнтральная сядзіба. Тут ёсць памяшканні для магазінаў, сталовая, пякарня, бальніца, клуб, дзіцячыя сады і яслі, стадыён і шмат жылых дамоў агульнай плошчай каля 5 тысяч квадратных метраў. На здымку: на плошчы гуляюць дзіцячыя ясляў.

Фото В. Зуніна.
(Фотакроніка ТАСС).

ранам цаліны прыбываюць новыя атрады.

... Дзяўчаты скончылі школу механізацыі перад пачаткам жніва. Дырэкцыя соўгаса накіравала іх у брыгаду імя XVIII з'езду ЛКСМБ.

Вера атрымала трактар, Аляся — новы камбайн. Марыйцы таксама прапанавалі камбайн, але яна не захацела разлучацца з сяброўкамі і засталася ў алесіным агрэгате штурвальнай. Яна разам з Алясяй працавала на будоўлях Мінска мулярам.

За пару дзён перад касавіцай у брыгадзе адбыўся камсамольскі сход. Механізатары прымалі сацыялістычныя абавязальствы.

Сяброўкі вырашылі ўзяць на сябе павышанае абавязальства. Калі Марыйка заявіла на сходзе, што яны сваім агрэгатам абяцаюць убраць 550 гектараў пшаніцы і намалаціць не менш 70 тысяч пудоў збожжа, нават спрактыкаваныя механізатары кінулі з недавер'ем:

— Ці не занадта схапілі?

Добра ведаючы характар сябровак, я зразумеў, што яны выканаюць узятае слова.

Іх камбайн ішоў і ішоў днём у распаленым міражным павеце, ноччу ў яркіх агнях, мерна пагойдваючыся ў багатым разліве збожжа.

Бясконцы ручаём цякло ў бункер залатое поўнаважкае зерне.

Спынялі агрэгат толькі на кароткі адпачынак і тэхнічны агляд. Калі стомленасць рабілася нясцерпнай, падмянялі адна адну і па чарзе гадзінку другую адпачывалі, закапаўшыся ў капю духмянай саломы.

У тыя дні Кустанайшчыну абляцела вестка аб працоўным падзвігу дзяўчат. Не спыняючы агрэгат на працягу сутак, яны скасілі 50 гектараў пшаніцы (пяць зменных норм!) і намалацілі 6 200 пудоў збожжа.

За выдатныя паказчыкі на ўборцы Аляся Ясянчук узнагароджана ордэнам Леніна, Марыя Савіцкая — ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Пабывалі дзяўчаты і ў Маскве на сельскагаспадарчай выстаўцы. Варнуўшыся ў соўгас, яны з палёгкай уздыхнулі.

— Вось мы і дома!

А Марыйка расказвала хлопцам:

— Ведаеце, так сумна зрабілася без нашых стэпавых прастораў, што думала не вытрымаю. Сур'ёзна.

— Гэта ў Маскве сумна? — пасмейваліся хлопцы.

— Нічога дзіўнага, — весела заўважыла Аляся. — Дамой заўсёды цягне!

В. ПРЫЛУЦКІ.

Кустанайская вобласць,
Сяміазёрны раён,
Сулукульскі соўгас.

СВЕТЛЫ ШЛЯХ

ЧЫРВОНЫ пругкі мячык выслізнуў з рук Малікі і пакаціўся па пыльнай брукаванай дарозе. Маліка кінулася за мячом проста пад ногі каня, які вынырнуў з-за павароту. Тонкі прарэзлівы крык, грукат цялежкі, іржанне спалоханага каня — усё змяшалася ў адзін трывожны гул.

А калі гул сціх, настала напружаная цішыня, якая парушалася частымі кароткімі стогнамі. Падаспела «хуткая дапамога». Маліку паклалі на насілку і павезлі. Натоп разышоўся, толькі на краі дарогі засталася стаяць дваяродная сястрычка Малікі — Махкамай з чорнымі круглымі вачыма. З-пад аксамітнай цюбецэйкі выпаўзалі тонкія змейкі косак. Дзяўчынка быццам скамянела. На твары адбіўся выраз жаху, болю і пакуты.

— Махкамай, — паклікаў хлапечы голас.

Дзяўчынка ўздрыгнулася і павольна пайшла дамоў.

А ўвечары, калі маці, як заўсёды, схілілася да яе галавы, каб пажадаць спакойнай ночы, Махкамай, парывіста абняўшы яе за шыю, прашаптала:

— Мамачка, мілая! Я абавязкова, абавязкова буду ўрачом, каб лячыць усіх дзяўчынак.

Маці расказала пра гэты выпадак блізкаму сябру дома — урачу Каратаеву Гарыфу Ахмедавічу, і ён, прыходзячы да іх, заўсёды перш за ўсё вітаўся з маленькай Махкамай, сур'ёзна называючы яе «калегай». Часам яны нават раіліся аб метадах лячэння шматлікіх «пацыентаў» маленькага ўрача — мішак, кісак, лялек.

З таго часу ў доме Пулатавых устанавілася адзіная думка, што дачка Махкамай стане медыцынскім работнікам.

Таму ніхто не здзіўляўся, што яна была самым актыўным членам школьнага гуртка ГСА, арганізатарам школьнага санпаста...

Ліпенскай раніцай 1944 года, калі не паказалася яшчэ з-за гор гарачае таджыкскае сонца, з дзвярэй школы выпырхнула вясёлая стайка звонкагалосых дзяўчат-выпускніц...

Махкамай ніколі не забудзе, з якой увагай і пашанай слухала яна першую лекцыю прафесара Кельберга па анато-

— Я хутка і сам навучуся чытаць, — не без гонару заяўляе Махкамай Пулатавай яе маленькі сын Азіс.

міі. А колькі горкіх хвілін расчаравання прынесла першае знаёмства з анатамічнай залай, як хвалявалі першыя сустрэчы з сапраўднымі хворымі. Але Махкамай з дапамогай новых сяброў, выкладчыкаў і студэнтаў упарта ішла да вызначанай мэты, пераадоўляючы многія цяжкасці, і скончыла медыцынскі інстытут з адзнакай. На камісіі па размеркаванні будучых урачоў яна без натхнення сустрэла прапанову аб рэкамендацыі яе ў аспірантуру.

— Я хацела-б папрацаваць, — сказала Махкамай старшыні камісіі, — мне трэба назапасіць вопыт, а потым ужо...

— Ніякіх потым, — перабіў любімы выкладчык прафесар Леў Ефімавіч Гуртавы. — Аспірантура — не пустое зубрэньне, і навуковую работу без практыкі не напішаш. Будзеш маёй аспіранткай.

І Махкамай Пулатава стала аспіранткай. Не лёгка далася ёй дысертацыя «Матэрыялы да пытання аб лячэнні інфікаваных выкідышаў». Упартую тэарэтычную вучобу яна спалучала з лячэбнай практыкай.

Бадай самай памятнай падзеяй за гэтыя гады была першая самастойная аперацыя. Гэта адбылося зімой 1950 года. «Хуткая дапамога» даставіла абясцроўленую, ледзь жывую жанчыну, якой патрэбна была неадкладная аперацыя. Дзяжурны асістэнт М. Капельгародская супакойліва дакранулася да пляча Пулатавай, якая дрыготнымі рукамі завязвала лямачкі халата. Пулатава ўдзячна ўсміхнулася ёй і ў хваляванні прамовіла:

— Пачаць наркоз!

Як марудна цягнуліся секунды раз-

важанняў. Сцяўшы зубы, Махкамай кідала кароткія фразы, нязменна адчуваючы на сабе ўважлівы, падбадзёрваючы погляд Капельгародскай. Калі аперацыя скончылася і хворую павезлі, Махкамай бяспільна апусцілася на крэсла, абцёрла ўснацелы лоб, з палёгкай уздыхнула, адкрыўшы ва ўсмешцы цудоўныя зубы.

... Зараз кандыдат медыцынскіх навук Махкамай Таіраўна Пулатава лічыцца спрактыкаваным спецыялістам. Хутка яна стане дацэнтам. На яе рахунку ўжо шмат вылечаных хворых. А колькі аперацый, у тым ліку і такіх складаных, як выдаленне ракавых пухлін.

Зусім нядаўна з бальніцы выпісалася Буракова, у якой Пулатава выдаліла злоякасную пухліну. Колькі гарачых, усхваляваных слоў падзякі сказала яна і яе родныя маладому ўрачу. А падзяка хворых і ёсць лепшая ўзнагарода ўрачу.

Зараз Пулатава напружана працуе над зборам матэрыялу для доктарскай дысертацыі: «Клімактычныя сідром пры эпідэмічным зобе».

Так збылася заповітная мара прастай дзяўчынкі-таджычкі.

Вялікую лячэбную і навуковую работу Махкамай Таіраўна паспяхова спалучае з шырокай грамадскай дзейнасцю. Яна — член ЦК комсамола, дэпутат Сталінабадскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных, сакратар Таджыкскага філіяла Усесаюзнага таварыства акушэраў-гінеколагаў.

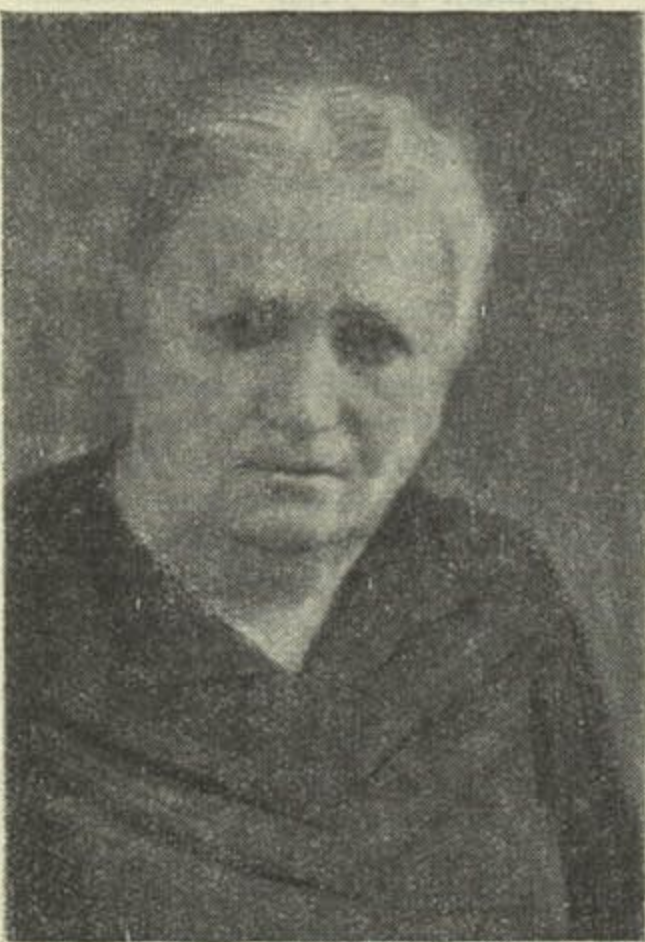
Нядаўна М. Пулатава як член дэлегацыі савецкай моладзі пабывала ў Індыі. Шмат цікавага расказала таджычка Пулатава сваім індыйскім калегам. Яе лёс, яе шлях з'яўляецца ўвабленнем вялікага шчаслівага, светлага шляху, які адкрыла перад жанчынамі Савецкая ўлада.

К. ЛАГУНОЎ.

г. Сталінабад.

„Наша Цквіці“

цяністая, заасфальтованая вуліца напоўнена звонкімі дзіцячымі галасамі. Але пад вокнамі пісьменніцы дзеці стараюцца не крычаць, каб не перашкаджаць ёй працаваць.

Варта Анне Антонаўне паказацца ў канцы вуліцы, як дзетвара з радасным віскам бяжыць ёй насустрач. Усё гэта яе сябры. Усе яе ведаюць. Усе яе любяць.

Паштовая скрынка на яе дзвярах часта не ўмяшчае канвертаў, надпісаных дзіцячымі каракулямі.

— Наша «Цквіці» — называюць яе дзеці.

«Цквіці» (па-грузінску — бойкая, гарэз-

чылася да гэтага руху, удзельнічала ў сходах, у дыспутах, у распаўсюджванні забароненай літаратуры.

У 1905 годзе паступіла на тэлефонную станцыю тэлефаністкай. У 1906 годзе за актыўны ўдзел у рэвалюцыйным руху была зволена са службы з «воўчым» білетам. Застаўшыся без работы, так-сяк перабівалася прыватнымі ўрокамі.

Да гэтага часу адносіцца яе першае выступленне на літаратурнай арэне. У 1907 годзе ў дзіцячым часопісе «Накадулі» («Ручаёк») было надрукавана яе першае апавяданне «Смелы Літро». Хутка яе запрасілі працаваць у другім дзіцячым часопісе «Джэджылі» («Усходы»). У наступныя гады ўсё часцей пачалі з'яўляцца яе творы на старонках грузінскіх часопісаў і газет.

У 1909 годзе «Таварыства распаўсюджвання пісьменнасці сярод грузін» прызначыла маладой пісьменніцы стыпендыю ў 30 р., што дало ёй магчымасць не думаць больш пра заробкі. Яна паступіла на адкрытыя ў тым-жа годзе ў Тыфлісе вышэйшыя жаночыя курсы, на філалагічнае аддзяленне. У 1915 годзе, скончыўшы вучэнне, яна здае дзяржаўны экзамен у Маскве і, атрымаўшы дыплом, вяртаецца на радзіму, каб пачаць педагогічную дзейнасць, аб якой яна марыла.

Яе прызначылі выкладчыцай

грузінскай мовы і літаратуры ў старшых класах Гарыйскай жаночай гімназіі.

З цёплай усмешкай успамінае Анна Антонаўна аб сваіх вучаніцах Гарыйскай гімназіі. Якая гэта была цудоўная, дапытлівая, неспакойная, поўная энтузіязму моладзь!

Гэта былі перадрэвалюцыйныя гады, калі ўсё перадавое грамадства, і асабліва юнацтва, жыло напружаным і радасным прадчуваннем нарастаючай буры.

— Гэта быў адзін з самых светлых перыядаў майго творчага жыцця; сваю педагогічную работу я адношу іменна да творчага жыцця, — гаворыць Анна Антонаўна.

З 1918 года яна выкладае літаратуру ў Тбілісі ў другой жаночай гімназіі.

Найбольш плённы перыяд яе літаратурнай работы пачаўся ў гады савецкай улады. Яна становіцца вядомым пісьменнікам і друкуецца ў многіх часопісах. Да 1937 года было выпушчана дванаццаць зборнікаў яе апавяданняў, якія сталі любімым чытаннем дзетвары.

У 1937 г. выходзіць яе першы раман «Іосіф Лагіяшвілі». Доўга не адважвалася яна брацца за вялікую рэч, бо не ўпэўнена была ў сваіх сілах. Аднак раман быў прыняты ўсёй прэсай і шырокім колам чытачоў з поўным ухваленнем, вытрымаў два выданні і быў перакладзены на рускую мову.

Аб гэтым рамане слаўны беларускі паэт Якуб Колас у сваім пісьме да аўтара даў такі водгук:

«Ваша кніга вельмі добрая. Чытаючы яе, я ўспамінаў сваю семінарыю (настаўніцкую). За тое задавальненне, якое даставіла мне Ваша кніга, я сардэчна Вам дзякую. З таварыскім прывітаннем Я. Колас».

За раманам паследавала шэсць новых зборнікаў дзіцячых апавяданняў.

Зараз аўтар працуе над другой кнігай рамана «Іосіф Лагіяшвілі».

Аб сваёй творчай рабоце пісьменніца гаворыць:

— Самае цудоўнае ў жыцці — гэта прырода і дзеці. І аб гэтым я люблю пісаць. Прыроду я люблю да самазбыцця. Яна мяне радуе, акрыляе і супакойвае. Люблю лес, мора, месячныя ночы. Як-бы я ні была расстроена, — нечаканая вясёлка на небе, сонечны прамень, які прабіўся праз свінцовую хмару, пазалочанае заходам пушыстае воблачка — усё раптам мяняе мне настрой.

Дзеці — сама прырода: ясная, радасная, прстая і мудрая. Я іх люблю. Для іх я жыву і працую.

Тамара ЦУЛУКІДЗЕ

г. Тбілісі.

У ПАЧАТКУ 1957 года Саюз савецкіх пісьменнікаў Грузіі адзначае юбілейнай урачыстасцю сямідзесяцігоддзе з дня нараджэння і пяцідзецігоддзе літаратурнай дзейнасці вядомай дзіцячай пісьменніцы Анны Антонаўны Хахуташвілі.

Анна Антонаўна жыве на адной з ціхіх зялёных вулачак Тбілісі, ля самага падножжа гары, якая ўсё яшчэ носіць старажытную назву Гары св. Давіда.

У яркіх, сонечных дні гэтая

лівая) — гэта псеўданім пісьменніцы перыяду яе маладых год. Яна ўжо даўно так не падпісваецца. Аднак некалькі пакаленняў дзяцей, якія з'явіліся на свет і выраслі на яе вачах, усё яшчэ называюць яе ласкава: «Наша Цквіці».

Нарадзілася Анна Антонаўна ў 1886 годзе ў сяле Меджурис-Хеві Гарыйскага павета. Там жа скончыла на выдатна сярэднюю школу. З 1903 года, калі пачалося хваляванне сярод рэвалюцыйна настроенай моладзі і рабочых, яна далу-

У СОЎГАС прыйшлі трактары. У па-
раўнанні з сучаснымі гэта былі ня-
зграбныя і маласільныя машыны.
Але ў тыя гады работнікам стэпава-
га соўгаса яны здаваліся цу-
дам тэхнікі. За трактарамі
хадзілі натоўпам сівабародыя
аксакалы, глядзелі задумен-
на-крытычна, шматзначна
ківалі галовамі. Многае ба-
чылі яны ў казахстанскіх стэ-
пах за сваё амаль векавое
жыццё, але з такім сустрэлі-
ся ўпершыню.

Хлопчыкі куды больш ад-
крыта выказвалі свае ўра-
жанні. Яны, як мухі, ліплі
да трактараў, наперабой
імкнуліся сунуць нос у ра-
дыатар, пад колы, узабрацца
на сядзенне трактарыста.
У гэты дзень лёс многіх хлоп-
чыкаў павярнуў на новае рэ-
чышча.

Жанчыны стракатай сарам-
лівай чародкай таксама
прыйшлі глянуць на тракта-
ры. Скромна стаялі ў баку і
перашэптваліся.

У той вечар на ганках соў-
гасных дамоў шмат было
спрэчак. Рознае гаварылі.
Але ўсе аднадушна сышліся
на тым, што кіраваць такой
машынай справа нялёгка:
тут і сіла патрэбна, і ведаў
шмат.

А ў адным доме гэтыя раз-
мовы скончыліся нават слязь-
мі. Плакала васьмідзесяціга-
довая бабуля Айімкуль. Пла-
кала і моцна галасіла. Яе
ўнучка Онласын, глядзячы
моўчкі ў падлогу, церабіла
касу. Яна ўжо і сама шкадавала, што пачала з баб-
кай размову. Ды як было стрымацца? Прыйшла да-
моў узбуджаная, ззяючая і неяк зусім незнарок вы-
паліла:

— Хачу быць трактарысткай! Сама хачу ва-
дзіць такую машыну!

Бабуля заміргала падслепаватымі вачыма і давай
плакаць. Хіба да твару маладой жанчыне брацца за
такое? На гэта-ж і мужчына не ўсякі адважыцца. Не
іначай, Онласын задумала загубіць сваё маладое
жыццё!

Сяк-так супакоіўшы бабулю, Онласын моцна за-
таіла сваю мару. Ні з кім ёю не дзялілася: ужо калі
родная бабуля так глянула на справу, то чужыя лю-
дзі проста падымуць на смех.

Працавала па-ранейшаму на розных соўгасных
работах. На трактары толькі здалёк пазірала, калі
вярталіся яны з поля, запаленыя, недаступныя,
сярдзіта чмыхаючы, нібы коні.

Аднойчы дырэктар сказаў:

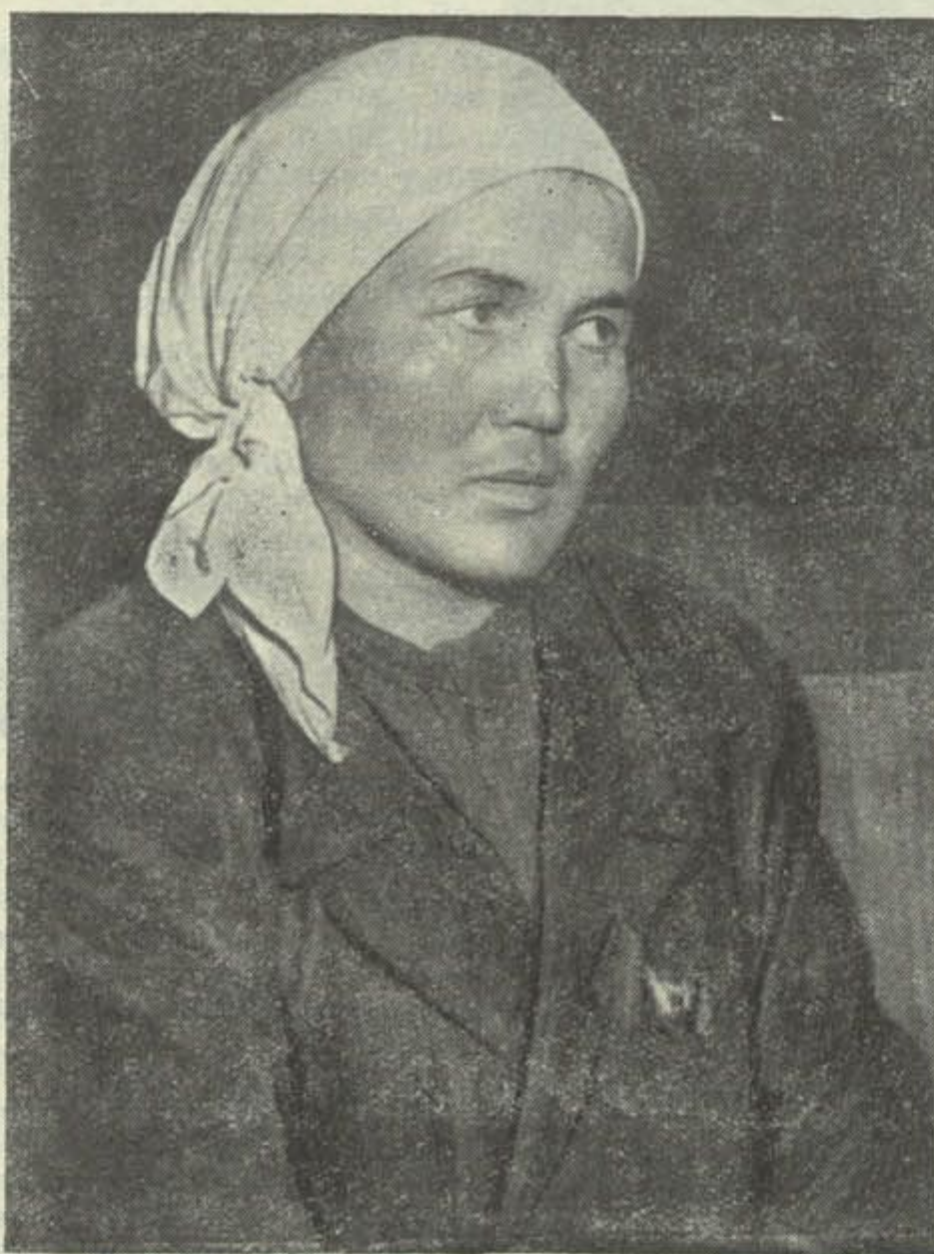
— Даўрэнава, тут трактарыст адзін просіць
даць падсобнага рабочага вяду насіць. Ты-б не пай-
шла?

Онласын так і ўспыхнула ад радасці. З усіх сіл
заківала галавой:

— Ой, вядома пайду! Хоць зараз пайду!

З таго часу Онласын Даўрэнава ўжо не адыхо-

ТРАКТАРЫСТКА

Онласын Даўрэнава.

дзіла ад трактара. Як жывую істоту, да-
глядала яго.

Трактарыстам быў рускі хлопец, які ні
слова не ведаў па-казахску, Онласын зу-
сім не ведала рускай мовы.
І тым не менш, яны вельмі
добра ладзілі, работа ішла ў
іх спорна. Заўважыўшы, як
цягнецца яго памочніца да
машыны, трактарыст пачаў
пакрысе тлумачыць ёй будо-
ву трактара, прынцыпы яго
работы. Тут і розная мова
не перашкодзіла. Хутка ён
сказаў:

— Ты, Онласын, талковы
чалавек. Пераходзь да мяне
на прычэп. Будзеш далей ву-
чыцца, і сама трактар павя-
дзеш.

Настаў дзень, калі Даўрэ-
нава села за руль. Узялася
за яго смуглявай маленькай
рукой і перавяла дыханне.
Трактар ішоў роўна і паслух-
мяна.

Цяпер ужо бабуля не пла-
кала. Яна проста расцвіла ад
гонару за ўнучку. Жартач-
кі—першая жанчына-тракта-
рыстка ў іх соўгасе! Адна з
першых ва ўсім Кегеньскім
раёне Алма-Ацінскай вобласці!

У вайну, калі мужчыны
пайшлі на фронт, Онласын
працавала за дваіх. У самы
цяжкі час ніколі не прасіла
скідкі на сваю жаночую сла-
басць.

Памятны ўсім казахстан-
цам 1955 год. Шэрым гара-
чым полымем гарэла ад засу-
хі збожжа, гарэў корм для
жывёлы, гарэлі мары людзей.

Але людзі не хацелі здавацца. Усе свае сілы,
увесь вопыт кідалі на барацьбу з засухай. Онласын
Даўрэнава пачарнела ўся, асунулася. Спала ўрыў-
камі, проста ў паласе, ела на хаду. Скасіла 1957 гек-
тараў сена, тым часам як многія гаспадаркі ледзь
зводзілі канцы з канцамі. Як удзельніца Усесаюзнай
сельскагаспадарчай выстаўкі, дзялілася вопытам.

Моцная чалавечая воля перамагае ўсе нягоды.
І ў 1956 годзе Даўрэнава адной з першых управіла-
ся з усімі сваімі справамі: замест 620 гектараў уза-
рала 650, сэканоміўшы пры гэтым 300 кг гаручага.
Убрала сваім «ДТ-54» 1800 гектараў траў. Радзі-
ма высока ацаніла працу трактарысткі Даўрэнавай,
узнагародзіўшы яе ордэнам Леніна.

І трактар у яе, як цацачка. Усё на ім добра пры-
гнана, вычышчана. Онласын сама падрыхтавалася
да вясны і зараз дапамагае таварышам.

Год ад года багацее родны соўгас. Узнімаецца
ўрадлівасць палёў, расце статак кароў і авечак, па-
вялічваецца і заробкі. І, зазіраючы ў будучыню,
людзі цвёрда вераць, што іх жыццё будзе яшчэ ба-
гацейшым, прыгажэйшым.

Ж. БАИТАНАЕВА,
В. КОСЦИНА.

Соўгас № 336
Кегеньскага раёна
Алма-Ацінскай вобласці.

У ЦЕСНАЙ САДРУЖНАСЦІ

ПАВОЛЬНА круцячыся ў паветры, падаюць сняжынкі на апусцелыя ад сцяблоў бавоўны палі, не паспяваючы прыкрываць пацямнелую ад вільгаці зямлю.

Зіма сёлета мяккая, звычайная для сонечнага Туркменістана. З калгасных палёў на нарыхтоўчыя пункты даўно адпраўлены тысячы звышпланавых цэнтнераў каштоўнай бавоўны. Але жыццё на плантацыях не сціхае. Калгаснікі рыхтуюць палі да новага ўраджаю.

Высокімі ўраджаямі самай каштоўнай савецкай тонкавалакністай бавоўны праславіўся далёка за межамі Туркменіі калгас «Ленінізм» Марыйскага раёна. Рашэннем журы пры Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўцы калгас узнагароджаны дыпламам першай ступені, залатым медалем і двума легкавымі аўтамабілямі. 25 кастрычніка калгас закончыў выкананне плана, здаўшы звыш двух тысяч тон бавоўны.

У гэтых поспехах не малая заслуга Гульджан Раджэнавай — майстра высокіх ураджаяў, брыгадзіра пятай бавоўнаводчай брыгады. Гэта ў яе брыгадзе разгарнулася сацыялістычнае спаборніцтва шматтысячніц. У звеннях Акнабад Мурадавай і Алтынджамал Нурыевай не было такой зборшчыцы, якая-б сабрала менш 10 000 кг бавоўны. Пятая брыгада заваявала пераходны Чырвоны сцяг, выканаўшы план бавоўназдачы 14 кастрычніка.

...Даўно з палёў сабралі ўраджай. Толькі на селекцыйным участку, каля хаты-лабараторыі, засталася некалькі кустоў бавоўны з даўно пабурэлымі лісцямі.

Гульджан Раджэнава так расказвае аб поспехах сваёй брыгады:

— Добрыя вынікі прыходзяць пры стараннай працы. Мы правялі не пяць культывацый, як у іншых брыгадах, а шэсць і ў двух напрамках. Бавоўна ў нас сядзела рэдка ў радках, затое кусты былі раслей і мелі больш завязі.

Пераймаючы вопыт Анабіке Курбанавай, якая за сезон сабрала 14 850 кг бавоўны, нашы зборшчыцы пачалі загадзя знаёміцца з участкам і з кожнага гектара сабралі амаль на 3,8 цэнтнера бавоў-

Брыгадзір пятай брыгады Гульджан Раджэнава.

ны больш, чым у іншых брыгадах. Зараз мы рыхтуем насенне.

Вясной гэтага года на нашы палі прыйдзе аму-дар'інская вада. Будаўнікі Кара-Кумскага канала пракладаюць ёй шлях праз пяскі і такыры. Наш калгас асвойвае дадаткова 240 гектараў пустуючых зямель. Сёлета на іх зацвіце дзіця сонца — бавоўна.

Мы ні на хвіліну не забываем аб тым, што шостым пяцігадовым планам прадугледжаны рост збору бавоўны па рэспубліцы ў 2,1 раза. З прыходам вод Аму-Дар'і, у цеснай садружнасці з навукай і механізатарамі, мы гэты план не толькі выканаем, але і перавыканаем.

І нібы ў пацверджанне слоў майстра высокіх ураджаяў, да нас данёсся рокат многіх матораў магутных машын. Гэта пайшлі ў наступленне на пустуючыя землі скрэперы, бульдозеры. Уся магутная тэхніка выйшла на пярэдні край, уступіўшы ў барацьбу за асваенне новых зямель, за высокі ўраджай гэтага года.

А. А. ВЛАСАВА.

Марыйская вобласць, ТССР,
Марыйскі раён,
калгас «Ленінізм».

З НАШАЙ ПОШТЫ

МАТЧЫНА ПАДЗЯКА

ГЭТАЕ пісьмо я пасылаю ў рэдакцыю не для таго толькі, каб расказаць пра сваё гора і бяду. Не. Маё сэрца поўна шчырай матчынай падзякі тым савецкім людзям, якія не пакінулі мяне ў цяжкія хвіліны, падлегчылі жыццю і ўпрыгожылі яго вялікай радасцю.

...У чэрвені 1953 года маю сям'ю напаткала велізарнае гора: памёр мой муж — інвалід Айчыннай вайны, а за чатыры дні да яго смерці трагічна загінуў 22-гадовы сын — карміцель усёй сям'і.

Я засталася з трыма дзецьмі: 14, 12 і 8 год... У кожнага было цяжкое хранічнае захворванне: у сына рэўматызм ног, у сярэдняй дачкі туберкулёз пазваночніка і ў самай малодшай, Тоні, вельмі цяжкая форма заікання.

Сама я — інвалід другой групы...

Я 20 год пражыла ў панскай Польшчы і зараз з жахам думаю, што мяне стрэла-б у тых умовах з такой сям'ёй? Напэўна торба і галодная смерць пад плотам.

Але для Савецкай краіны дарагі лёс кожнага чалавека. З калгаснай касы ўзаемадапамогі мне штомесяц выдавалі на дзяцей па 24 кг мукі; дзяўчынкам-вучаніцам школа дапамагала цёплым адзеннем і абуткам.

Людзі мне паралі аддаць дзяўчынак у дзіцячы дом. Цяжка было расставіцца з дзецьмі, але я не магла не згадзіцца з разумнымі парадкамі людзей, якія ад усёй душы хацелі мне добра.

З дапамогай урача-педыятра Гродзенскага абласнога аддзела аховы здароўя т. Макаравай удалося ўладзіць маю малодшую Тоню ў 7-ы Мінскі дзіцячы дом. Доктар Макарава выклапатала для майго сына дзве пучэўкі па паўтара месяца на курортнае лячэнне ў Друскеніках. Гэта выратавала сына ад інваліднасці, і зараз ён працуе ўжо ў калгасе. Гэты-ж чулы чалавек паклапаціўся аб тым, каб Тоню накіравалі на кансультацыю ў кабінет паталогіі мовы.

Дык хіба магу я застацца абыякавай? Ад усяго матчынага сэрца дзякую ёй.

Дзякую і старшынні нашага сельскага Савета Алізаравічу і загайрана Малечыцу і дырэктару школы, дзе вучыліся мае дзеці, Чуйкевічу. Усе яны дапамаглі мне і словам і справай. Усе падтрымлівалі мяне і маіх дзяцей, чым маглі.

...Зусім натуральна мае хваляванне пасля таго, як Тоня паехала з дому.

Дачакаўшыся лета, я сама паехала ў Мінск.

Не буду апісваць свайго падарожжа (у дарозе, як і ўсюды, я адчувала дапамогу і ўвагу незнаёмых і ў той-жа час блізкіх мне людзей), скажу толькі адно, што як толькі я выйшла на Прывакзальную плошчу, сэрца маё напоўнілася гонарам, а вочы шчаслівымі слязьмі: «Глядзі, у якім горадзе жыве і выходзіць твая дачка! — сказала я сама сабе. — Глядзі, па якіх вуліцах ходзіць і гуляе яна! Глядзі, гэта для яе, а значыць і для цябе, будуюцца гэтыя цудоўныя палацы і скверы, цвітуць кветкі, іграе музыка».

...І вось я на вуліцы Каменнай. Адчыняю веснічку і, не чуючы ўласных крокаў (так моцна б'ецца сэрца), заходжу ва ўтульны двор, поўны зеляніны і кветак.

У тоніным доме (я ўжо не магу інакш называць гэты дом, утульны, прыгожы, стаўшы з першага погляду для мяне родным) усё зачароўвае і радуе вока: і ідэальная чыстата, і дарожкі, і люстэркі, і карціны на сценах, і маса жывых кветак...

Тоняй усе былі задаволены. Яна паспяхова вучылася, наведвала кабінет лагаледа і ўжо тут паступова рабіла поспехі. Што магло быць радасней для майго сэрца?

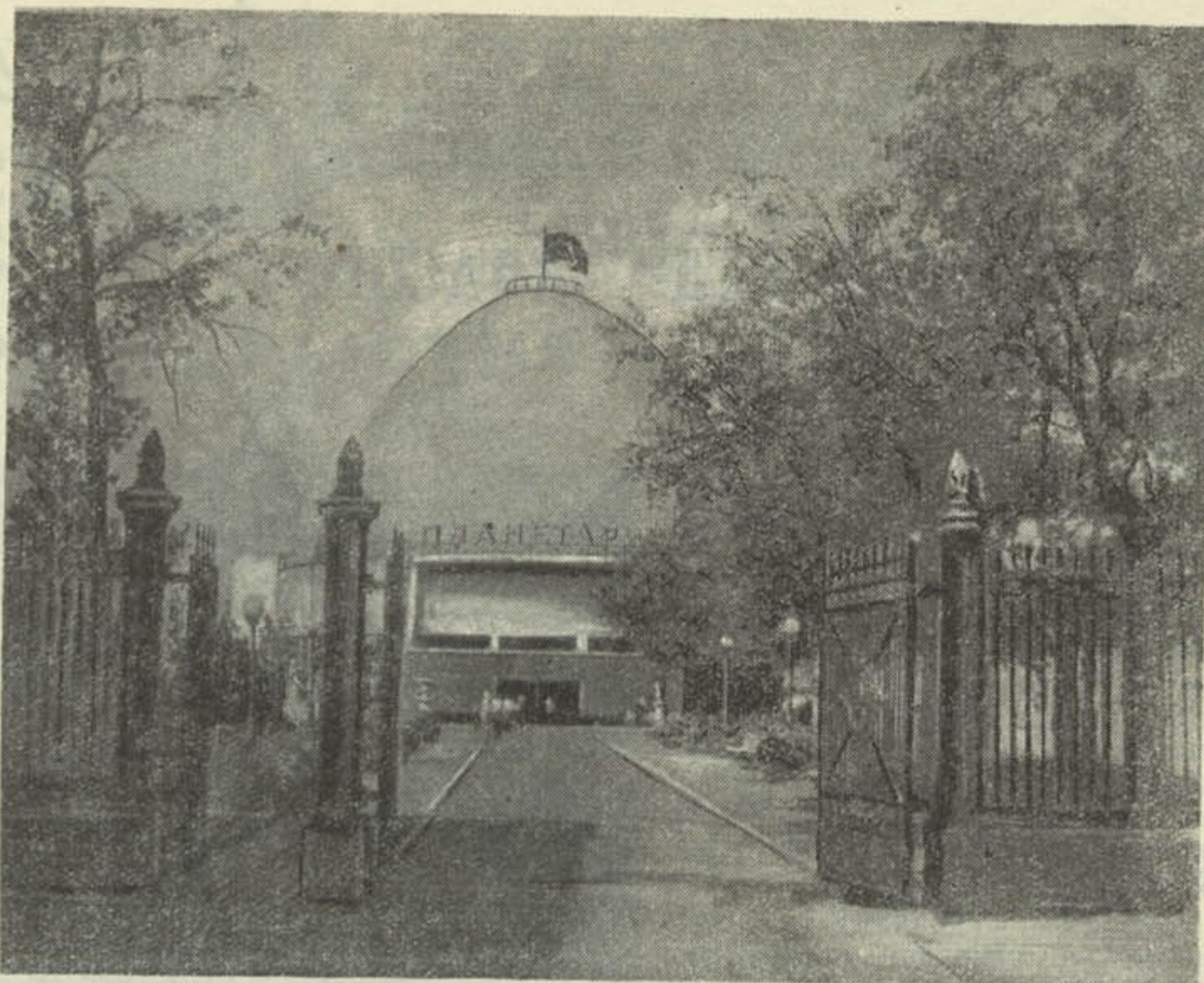
Прабыла я ў Тоні некалькі дзён. За гэты час пазнаёмілася з жыццём дачкі і ўсіх яе сябровак. Якое-ж яно разумнае. Як шмат людзей аберагаюць яе і клапацяцца аб ёй... У дзяцей ёсць умовы добра вучыцца ў школе і працаваць (усе дзяўчынкі ўмеюць шыць; старэйшыя абшываюць не толькі сябе, але нават і маленькіх, а хлопчыкі вучацца сваім, «мужчынскім» рамёствам: сталарыць, слясарыць, разам з дзяўчынкамі займаюцца садам і гарадам). У іх цудоўныя, з беласнежнай бялізнай спальні, вялікая сталовая і вельмі спажывае харчаванне, выгоды класныя пакоі. У іх вялікія майстэрні (швейная і сталарна-слясарная) з умелымі кіраўнікамі. І галоўнае, яны акружаны шчырымі клопатамі сваіх выхавальнікаў і дырэктара дзетдома — чулай, сардэчнай Аляксандры Якаўлеўны Кудрэвіч.

...Ад'язджала я ўжо без болю ў сэрцы. На душы было спакойна. Дачка знаходзілася ў надзейных руках, на добрай дарозе. Родны дом і матчыну любоў замянілі ёй вялікія дружны калектывы савецкіх дзяцей-сяброў і сяброў-выхавальнікаў.

Вялікая падзяка нашай партыі і ўраду за клопаты аб кожным савецкім чалавеку.

Н. ЗАМІРОўСКАЯ.

Гродзенская вобласць,
Бераставіцкі раён,
каўнас «Першае мая».

Пад зорным купалам

КАЛІ сярод зяленіва бліснуў велізарны серабрысты купал, мы звярнулі з Садовага калыца і апынуліся перад Маскоўскім планетарыем.

Да лекцыі заставалася 40 хвілін, але мы не сумавалі. У фойе Планетарыя ёсць што паглядзець. Вялікая выстаўка «Астраномія ў барацьбе за матэрыялістычны светпогляд» знаёміць з упартай, мужнай барацьбой за сапраўдную навуку вялікіх вучоных і мысліцеляў: Каперніка, Бруно, Галілея, Ламаносава.

Тут-жа, у фойе, і зорны глобус, і прылада, якая наглядна дэманструе змену дня і ночы, і метэарыты—каменныя і жалезныя нябесныя целы, што трапляюць на Зямлю з міжпланетнай прасторы. Тут і прылады, якія наглядна даказваюць вярчэнне Зямлі вакол сваёй восі...

Званок запрашае нас на лекцыю. Падымаемся на другі паверх і трапляем у вялікую залу.

Гэта — круглае памяшканне, якраз пад тым велізарным серабрыстым купалам, які здалёк звяртае на сябе ўвагу прахожых. Папярочнік купала—25 м, вышыня—16,5 м, г. зн. пад купалам свабодна можа змясціцца чатырохпавярховы дом. Кругом па сценах залы—панарама Масквы. Лёгка пазнаюцца абрысы Крэmlя, МДУ на Ленінскіх гарах, вышотныя будыні. У цэнтры залы ўзвышаецца чорны апарат на жалезных стой-

ках. У зале 500 месц; лектар знаходзіцца ззаду публікі, за пультам кіравання. Гэта крыху непрывычна, але мы хутка асвойваемся і пачынаем услухоўвацца ў яго словы.

Гасне святло. На купале з'яўляецца назва лекцыі: «Што адбываецца на Сонцы». Аказваецца, гэты велізарны купал служыць экранам!

— Сонца, — гаворыць лектар, — гэта такая-ж зорка, як і іншыя зоркі, якія мы бачым на небе. Толькі іншыя зоркі размешчаны значна далей ад нас, чым Сонца: таму яны і здаюцца нам мігатымі кропкамі.

Сонца—велізарны, распалены газавы шар з тэмпературай на паверхні ў 6 тысяч градусаў цяпла, а ў цэнтры — да 20 млн. градусаў. Па аб'ёму яно ў 1 300 000 раз больш нашай Зямлі.

Час-ад-часу на Сонцы з'яўляюцца так званыя сонечныя плямы, якія ўвесь час рухаюцца і змяняюцца. Над яго паверхняй можна назіраць велізарныя вогненна-чырвоныя выступы—пратуберанцы, якія часам падымаюцца на вышыню ў сотні тысяч кілометраў. Здаецца, што частка рэчыва адрываецца ад Сонца і з велізарнай хуткасцю імкнецца ўверх, але затым падае назад пад уплывам яго прыцяжэння. Такія ўспышкі, якія нагадваюць выбухі, асабліва часты ў перыяд утварэння плям на Сонцы.

Іменна такая ўспышка і назіралася 23 лютага 1956 года. Паводле ацэнкі раду вучоных, яе сіла раўнялася выбуху мільёна вадародных бомб. Хоць гэта і страшэнная сіла, але для жыцця на Зямлі не твораць небяспекі.

Свой расказ лектар ілюструе каляровымі дыяпазітывамі. Яны дэманструюцца на купале. У зале раптам загараецца слабае блакітнаватае святло. На ўсходзе, з-за гарызонта, з'яўляецца Сонца, праходзіць некаторую адлегласць і спыняецца.

— Зараз, таварышы, — гаворыць лектар, — я ўключыў апарат «Планетарый», які знаходзіцца па-сярэдзіне залы. Вы ўжо, напэўна, звярнулі на яго ўвагу. З-за гэтага апарата і ўся ўстанова называецца Планетарыем. Хоць ён і здаецца лёгкім, ажурным, але важыць больш двух тон. Вось у гэтых вялікіх шарах (лектар паказвае іх светавой стрэлкай) знаходзіцца па 16 праекцыйных ліхтароў і магутныя тысячаватныя лампы. У ліхтарох нерухома замацаваны металічныя пласцінкі з праколамі, якія служаць для паказу на экране зорак. Святло праходзіць праз гэтыя праколы і стварае на купале карціну зорнага неба. У цэнтры апарата — 7 электраматораў, якія прыводзяць яго ў рух. Уключаючы матары, можна паказаць сутачны і гадавы рух Сонца, рухі Месяца і планет, бачыць зорнае неба ў любую пару года, на любой шыраце зямнога шара. Можна нават паглядзець, як выглядала зорнае неба некалькі тысяч год назад, або якім яно будзе праз некалькі тысяч год (размяшчэнне зорак адносна адна другой павольна змяняецца).

Зараз мы бачылі ўсход сонца ў нас у Маскве. Іменна на такой вышыні яно сёння і знаходзіцца.

...Сонца заходзіць за гарызонт. У зале хутка пачынае цямнець. Спачатку ціха, затым усё гучней і гучней гучыць музыка. Вось ужо нічога не відаць: паўнейшая цемра — і раптам над галавой заззялі зоркі! Нібы ў казцы, купал раптам знік, і мы ўбачылі цудоўнае зорнае неба з тысячамі мільярдных зорак.

Музыка гучыць цішэй, мы зноў чуем голас лектара:

— Апарат перадае на экран каля 9 тыс. зорак. Зараз над намі тая сузор'і, якія мы ўбачым сёння ноччу над сталіцай нашай Радзімы.

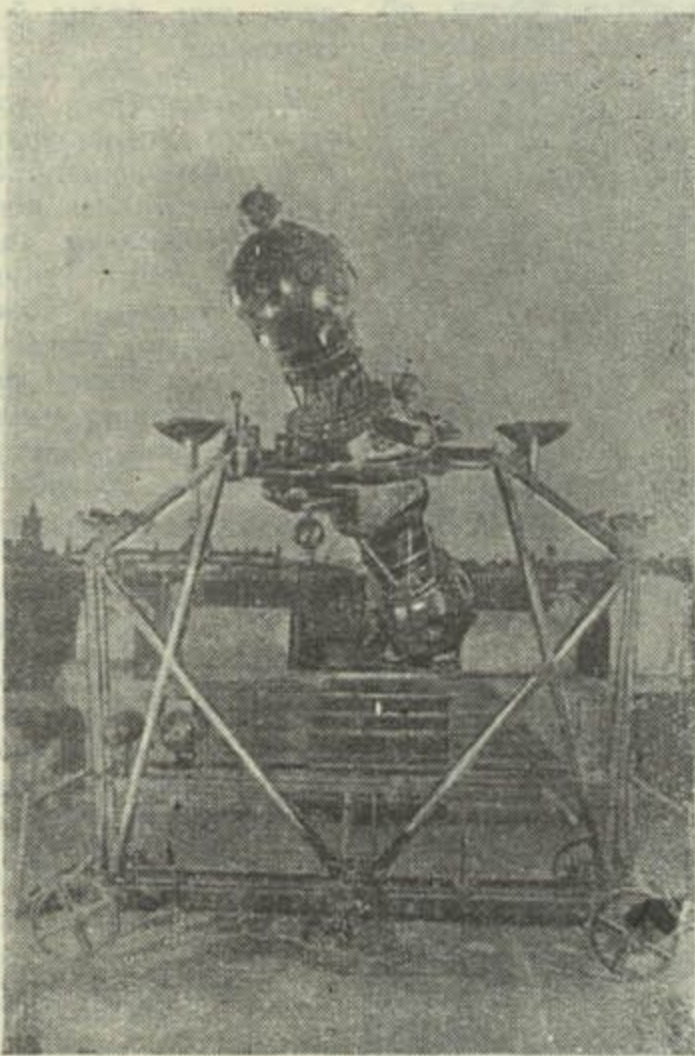
І лектар указкай-стрэлкай паказвае сузор'і Вялікай і Малой Мядзведзіцы, прыгожае сузор'е Орыёна, сузор'і Валапаса, Вялікага льва і рад іншых.

У Планетарый чытаецца мноства лекцый на рознастайныя тэмы. Тут і «У глыбінях Сусвету», і

«Незвычайныя нябесныя з'явы», і «Загадка Марса» і іншыя. Чытаецца лекцыя і аб зацьменнях Сонца і Месяца.

Поўнае сонечнае зацьменне будзе ў Маскве толькі ў 2126 годзе, 16 кастрычніка. Ну, а што калі каму-небудзь абавязкова захочацца ўбачыць поўнае сонечнае зацьменне? Выхад, аказваецца, ёсць: схадзіць на лекцыю: «Сонечныя і месячныя зацьменні».

Пры дапамозе «Планетарыя» мы пераносімся на 170 год уперад. На купале — Сонца. Але вось з правага боку сонечнага дыска з'яў-

У цэнтры залы ўзвышаецца апарат...

ляецца чорная пляма. Гэта Месяц, які праходзіць між Сонцам і Зямлёй, закрывае паступова сонечны дыск... Калі Месяц закрыве ўсё Сонца, у зале стала цёмна. І тут жа ўспыхнула сонечная карона; мы бачым зацьменне, якое ў прыродзе можна будзе назіраць у Маскве толькі праз 170 год.

Аднак значна больш, чым зацьменні, цікаваць насельніцтва пытанні міжпланетных палётаў.

Таму калі ў Планетарый чытаецца (гэтая самая папулярная цяпер) лекцыя «Палёты ў сусветную прастору», вялікая зала ператвараецца ў кабінку касмічнай ракеты, і мы робім захапляючы «палёт» на Месяц.

У Планетарый чытаюцца не толькі астранамічныя лекцыі.

На купале — невялікія драўляныя судны «Усход» і «Мірны». На іх адважныя рускія маракі пад камандай Белінсгаузена і Лазарава ў 1820 г. адкрылі Антарктыду.

Адзін малюнак змяняецца другім. Мы бачым энергічны, суровы

твар славутага нарвежскага падарожніка Р. Амундсена, які дасягнуў у 1911 г. Поўднёвага полюса. Затым лектар знаёміць нас з прыродай Антарктыкі, дэманструе ўрыўкі з дакументальных кінофільмаў. Кіно вельмі ажыўляе лекцыю. Для кожнай лекцыі створаны спецыяльныя кіномантажы.

Зноў успыхваюць зоркі. Але мы не пазнаем зорнага неба. У чым справа? Ды мы-ж у поўднёвым поўшар'і! Таму і не бачым ні Вялікай Мядзведзіцы, ні іншых знаёмых сузор'яў.

Ярка ззяе Поўднёвы Крыж — сузор'е з чатырох зорак. Фігурай яны нагадваюць ромб. Недалёка ад яго — сузор'е Цэнтаўра. Лектар паказвае сузор'і Тэлескопа, Компаса, Паруса.

Зоркі зніклі, і на купале ўспыхнула поўночнае ззянне; яно калышацца, пераліваецца ўсімі колерамі вясёлкі, мяняе форму. Палярныя ззянні бываюць не толькі ў Арктыцы, яны звычайныя і для Антарктыкі.

Прычынай іх з'яўляецца праходжанне патокаў электрычна зараджаных частачак праз атмасферу Зямлі.

Лекцыя аб Антарктыдзе падыходзіць к канцу. Чуецца велічная музыка, у зале святлее.

На астрапляцоўцы экскурсавод падводзіць нас да вялікай сонечнай устаноўкі. Мы даведваемся пра цікавейшыя факты аб выкарыстанні сонечнай энергіі. Аказваецца, кожную секунду на Зямлю падае столькі прамяністай энергіі Сонца, колькі можна было-б атрымаць пры спальванні 5 мільярдаў тон каменнага вугалю. Калі-б мы выкарыстоўвалі толькі 10% энергіі Сонца, якая падае на тэрыторыю Савецкага Саюза, то атрымалі-б велізарную колькасць энергіі, роўную рабоце... 30 тысяч Днепрагэсаў!

У фокус вялікага ўвагнутага люстэрка экскурсавод уводзіць жалезную пласцінку. Люстэрка канцэнтруе на гэтую пласцінку сонечныя праменні, тэмпература хутка дасягае 3000°; праз некалькі секунд сонечны прамень прапальвае жалеза. Гэта — прамое, непасрэднае выкарыстанне сонечнай энергіі. Зараз сонечныя ўстаноўкі выкарыстоўваюцца для плаўкі руды, зваркі металу, шырока ўжываюцца ў даследчых работах.

Калі сцямнее, мы можам зайсці ў абсерваторыю Планетарыя, і ў тэлескоп назіраць Месяц, зоркі, планеты.

Калектыў сталічнага Планетарыя зараз ўзмоцнена рыхтуецца да Міжнароднага фестывалю моладзі. Многія замежныя дэлегацыі, якія прыбудуць у нашу краіну, безумоўна, наведаюць Планетарый.

В. КРЭЧЭТАУ

Даярка Яўгенія Цыркун

Павячэраўшы, Яўгенія пайшла на ферму. Пад нагамі рыпёў снег, пачынала моцна марозіць.

Даярка спяшалася на ферму таму, што самая прадукцыйная карова Красуля вась ужо каля тыдня пераношвала цялё.

Ля самых дзвярэй яе сустрэў вартунык:

— Добра што прыйшла: відаць, Красуля будзе цяліца.

Яўгенія хуценька распранулася, адзела халат і накіравалася да стойла. Ацёл пачаўся за поўнач і працягваўся нядоўга.

Стомленая, але шчаслівая, Яўгенія пакідала ферму толькі раніцай, калі прыйшлі на работу даяркі.

— Ну і шанце-ж нашай Жэні,—заўважыла даярка Давідовіч:—што ні ацёл, то ўсё добра абыходзіцца.

Зоатэхнік калгаса Наследышава зазначыла:

— Працуй, як Яўгенія, тады і ў цябе ўсё будзе добра.

...Маленькай цялушкай узяла Яўгенія Красулю ў свой стагак. Яна марыла выгадаваць у сваёй групе добрых кароў.

Аднойчы яна пачала заўважаць, што Красуля, калі ёй даваць больш корму, заўсёды прыбаўляе малака. Зоатэхнік параіў паставіць карову на раздой. Для Красулі склалі асобны рацыён. На кожны прыбаўлены літр малака Яўгенія дабаўляла па 300 грамаў канцэнтратаў і іншага корму. Надоі хутка павышаліся. Летась, напрыклад, рэкардыстка дала 2 530 літраў малака—у паўтара раза больш, чым пазалетась. Хутка маладая даярка паставіла на раздой і астатніх кароў.

З вучобай і настойлівай працай прыходзілі і поспехі. У 1955 годзе Яўгенія атрымала ў сярэднім ад кожнай фуражнай каровы па 1 600 літраў малака, а летась—па 1 900 літраў і заваявала першынство ў сацыялістычным спаборніцтве даярак калгаса. Яўгенія Цыркун—удзельніца Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі, дэпутат раённага Савета.

...Сёння ў кароўніку асабліва людна. Прыйшлі электратэхнікі праводзіць сюды электрычнасць. Кукурузны сілас, які даяркі раздавалі каровам, прыцягнуў іх увагу сваім прыемным пахам.

— Якую-ж карысць прыносіць кукуруза?—спытаў у даяркі электратэхнік.

— Пра гэта лепш спытайце ў нашых каровак, — смеючыся адказала Зінаіда Давідовіч:—яны-ж малака прыбаўляюць. А можаце глянуць і на ліст

уліку надояў, што вісіць на сцяне. З прыведзеных лічбаў відаць, што ад сіласу каровы кожны дзень прыбаўляюць малака. За 4 апошнія месяцы Яўгенія Цыркун надала звыш 400 літраў, а летась—220.

Яўгенія якраз была выхадной і рыхтавалася да раённай нарады перадавікоў сельскай гаспадаркі. Яна раскажа перадавікам аб тым, што ў адказ на клопаты партыі і ўрада аб калгасніках узяла абавязацельства атрымаць ад кожнай фуражнай каровы па 2 500 літраў малака—на 600 літраў больш, чым летась.

В. КУКСО.

Калгас імя Фалько
Дзержынскага раёна.

Працоўная кніжка Мар'і Парфімовіч

ЛЕС Мар'і Пятроўны Парфімовіч — калгасніца сельгасарцелі «Дружба» Карэліцкага раёна Гродзенскай вобласці — мала чым адметны ад лёсу простых сялян, якія пражывалі раней на тэрыторыі панскай Польшчы. Зранку да позняга вечара працавала ў полі і дома — і на сябе і на паноў. Так і перабівалася ўсё жыццё.

Пры арганізацыі калгаса ў вёсцы Любна Мар'я Пятроўна адной з першых падала заяву аб залічэнні яе членам арцелі. З першых дзён уступлення ў калгас яна старанна і добра-сумленна выконвае любую работу.

— Праца — гэта гонар, — часта гаворыць Мар'я Пятроўна калгаснікам.

...Брыгадзіра першай паляводчай брыгады Антона Андрыюка мы сустрэлі на гумне, дзе трапалі лён. Мы папрасілі яго раскажаць аб лепшых калгасніках.

Сярод членаў брыгады, якія паказваюць прыклад у працы, т. Андрыюк у першую чаргу назваў Мар'ю Парфімовіч.

— У любое надвор'е, — гаворыць ён, — Мар'я Пятроўна выходзіць на работу, нягледзячы на свой узрост. Вось і сёння трэпле лён.

У гумне ля станка з траплом у руках завіхалася пажылая жанчына. Па ўсяму было відаць, што праца ў яе руках спорыцца.

У бухгалтэрыі калгаса нам паказалі працоўную кніжку Мар'і Парфімовіч. Кожны лісток запоўнены лічбамі і назвамі выкананых сельскагаспадарчых работ. Рахунак, падведзены ў канцы кожнага месяца, сведчыць, што ўладальнік працоўнай кніжкі прымае актыўны ўдзел у грамадскай працы. У кожным месяцы выпрацавана па 30—40 працадзён. Падвёўшы агульны падлік, мы даведаліся, што за 1956 год Мар'я Парфімовіч выпрацавала 407 працадзён.

Нягледзячы на свой 77-гадовы ўзрост, Мар'я Пятроўна не сядзіць дома, а працуе часам лепш маладых. Яна заўсёды паказвае прыклад у працы, аб чым гаворыць яе працоўная кніжка.

В. КІЗІК,

в. Любна Прылуцкага сельсавета Карэліцкага раёна.

Аб галаўных хустках

Дарагая рэдакцыя!

У нашых крамах ёсць розныя тавары і ў вялікай колькасці. Многія шарсцяныя і шаўковыя тавары залежваюцца на складах і ў крамах, а вась галаўную хустку, шарсцяную або шаўковую, цяжка купіць у нашай краме.

Нашы тэкстыльныя фабрыкі выпускаюць шмат розных тканін, шытых вырабаў, трыкатажу, але не падумаюць аб тым, што культура і матэрыяльны ўзровень народа расце, расце попыт і на такія тавары, як добрая шарсцяная або шаўковая, а не паркалёвая, хустка.

Мы спадзяемся, што нашы ткацкія фабрыкі будуць выпускаць шарсцяныя і шаўковыя хусткі розных размераў і фасонаў у неабмежаванай колькасці, таму што нас, жанчын і дзяўчат, многа, і кожная хоча павязаць прыгожую хустку. Трэба, каб кожная жанчына мела магчымасць купіць у любой краме шарсцяную, шаўковую, штапельную ці іншую хустку, паводле свайго густу.

Алена МАРЦІНОВІЧ.

Гомельская вобласць,
Петрыкаўскі раён.

Эльміра Амураўна Александровіч працуе на Ашмянскім дражджавым заводзе Маладзечанскай вобласці брыгадзірам упаковачнага цэха. Пра яе добрым словам адзываецца кожны: і стары кадравік, і новы рабочы, які прыйшоў працаваць на завод.

Сумленнай, самаадданай працай заслужыла Александровіч павагу ўсяго калектыву. Яна — дэпутат раённага Савета дэпутатаў працоўных пляці скліканняў.

На здымку (злева): рэзчыца Ю. А. Воўнава і Э. А. Александровіч за ўпакоўкай чарговай партыі дрожджаў.

Фото

А. Гарэльчыка

ЗАСЛУЖАНЫ ДУТАРЫ ТЭТ

ДАРОГА з Чарнаўчыц на вёску Покры ў сакавіку выглядае асабліва змрочна. І тут і там узнікаюцца жоўта-карычневыя пухіры разбухлай зямлі, блішчаць лужы талай вады, дзе-ні-дзе шарэюць лапіны зляжалага снегу. Па такой дарозе тры гады таму назад ледзь плялася падвода. І фурману і пасажыру даводзілася часта злязаць, каб дапамагчы каню выцягнуць вазок з калдобіны.

— Вось так мы і жывем, — падаў голас каранасты мужчына, звяртаючыся да кволай маладой дзяўчыны. — Удасца такая лёгкая зіма, вясна з дажджамі, хлюпатою — пішы, што ўраджаю не будзе: на поле не вылезеш. А ў нас так: няма гною на палях, няма і хлеба ў засеках.

— Я чула, што ў вас тарфянікаў шмат. Яны могуць выручыць, — сказала дзяўчына.

— Балот шмат, ды што толку. Туды і ў сухое лета не забярэшся. Ад іх адна страта калгасу.

— Гэта вы дарма. Балота можна ператварыць у высокаўрадлівае поле, зрабіць залатым дном...

— Дык значыць і вы меліяратар?

— Не, я аграном. Буду працаваць у вашым калгасе і, вядома, ваяваць з балотам.

Балота, аб якім расказваў калгаснік Ніне Сямёнаўне Васілюк, жывілася вузенькай і мелкаводнай летам, а па вясне наравістай ракой Лясной. З надыходам вясны яна выходзіла з поймы і разлівалася па нізінах, утвараючы дзесяткі вялікіх і малых азёр.

Вясна ў той год выдалася незвычайная. Не было ні сонца, ні цёплага ветру. Нізкае неба аблягалі брудныя нячэсаныя хмары. Снег сышоў хутка і не прыкметна. Не звінелі ручаі, не блішчалі лужы. Зямля ледзь адышла, як кажуць у Покрах, — «пратрахла», але прыліпала да лемяхоў.

Сеяць даводзілася выбарачна, па дзяляначцы.

І вось аграном разам з Філіпам Дзенісюком, тым самым, што так нядобра адзываўся аб балоце, павялі на яго людзей. Мэта стаяла адна — пракапаць некалькі водаадводных каналаў. Ваяваць з багнай даводзілася цяжка, нават паляўнічыя боты не выручалі.

Але работы не спыняліся. Хоць і павольна, але крок за крокам людзі ўразаліся ўсё далей і далей углыб балота. Хутка яно зрабілася ласкавейшым. А калі прайшліся па канавах гусенічныя трактары, яшчэ больш пахарашэла. Вясной 1955 года тут папрабавалі сеяць каноплі.

— Ці будзе толк? Ці акупацца затраты? — не пакоіліся калгаснікі.

І здарылася так, што іх непакой пацвердзіўся. Выпалі вялікія дажджы і прыбавілі столькі вільгаці, што яна не змясцілася ў каналах і затапіла, загубіла пасевы.

Моцна перажывала няўдачу Ніна Сямёнаўна. Яна ведала, што пасевы загінуты і на мінеральных глебах. Але гэта не апраўданне. На тарфяніках трэба было пракапаць больш водаадводных каналаў...

Аднак калгаснікі і слухаць не хацелі аб далейшым наступленні на балота. Іх думку пачаў падзяляць і старшыня калгаса.

Магчыма, балота стала-б зноў на доўгія гады прыстанішчам дзікіх гусей і качак, калі-б зімой мінула года калгас «Савецкая Армія» не ўліўся ў суседні калгас «Іскра».

Вось такія каноплі выраслі на асвоеных тарфяніках калгаса «Іскра». На здымку: Н. С. Васілюк (у цэнтры).

Фото І. Бондара.

Калгас гэты ўжо славіўся ў Брэсцкім раёне. Усе ведалі, што там вопытны старшыня Нікалай Грыгор'евіч Раслякоў. За год гаспадарчыя прыбыткі калгаса са 180 тысяч падняліся да 1700 тысяч рублёў. Аплата працадзяння паднялася да 5 рублёў, збожжа выдавалі па 2 кілаграмы, гародніну, грубыя кармы для жывёлы.

Таму ў «Савецкай Арміі» з вялікай радасцю прынялі рашэнне зліцца з «Іскай».

Калі на сходзе выступіла Ніна Сямёнаўна і павяла гутарку аб балоце, новы старшыня падтрымаў яе.

Зноў Ніна Сямёнаўна цэлыя дні праводзіла на балоце. Тут яе і лаялі і ласкава дакаралі за ўпартасць.

У маі зноў пасеялі каноплі і лён. Дзесяць гектараў адвялі пад гародніну, коранеплоды.

— Да першага дажджу пасевы пратрымаюцца, а там зноў усё паплыве, — пайшлі размовы.

Але прайшоў адзін, другі моцны лівень, а пасевы не паплылі. Надыйшла і восень. Такой капусты, якая ўрадзіла на тарфяніках, старажылы не памятаюць. Адна галоўка важыла 12—16 кілограмаў. Папрабавалі праверыць, колькі-ж яе на гектары? Аказалася 1460 цэнтнераў. Па 700 ц з гектара сабралі морквы, па 500 ц буракоў, па 8 ц семя лёну і столькі-ж валакна.

У той год асвоеныя тарфянікі далі 2 мільёны рублёў прыбытку.

Вельмі паважаюць у «Іскры» маладога агранома за ўменне бачыць заўтрашні дзень калгаса, за тое, што ведае яна, як падыйсці да людзей, арганізаваць іх, прымусіць верыць у вялікую сілу навукі і перадавога вопыту.

Н. ПІНЧУК

Калгас «Іскра»,
Брэсцкі раён.

НЯЛЁГКАЯ пасада калгаснага брыгадзіра. Але затое і працаваць цікава. Настане працоўны дзень — і трэба на кожным участку, дзе вырашаецца лёс ураджаю, пабываць, праверыць, параіць.

Анастасія Шалоўская ўжо больш трох год працуе брыгадзірам чацвёртай паляводчай брыгады. Надоўга запомніліся ёй тыя першыя зімовыя дні. Прыняла брыгаду, як разбітае карыта. Прыходзілася начэй недасыпаць. Хадзіла з хаты ў хату і запрашала на работу. Нехапала вупражы. На 25 рабочых коней было трое саней. Дзялося перш за ўсё вырашаць справу з транспартнымі сродкамі. Знайшліся ў брыгадзе добрыя майстры і матэрыял раздабылі. Тое-сёе са старога сабралі, тое-сёе праўленне падкінула. Так, што неўзабаве паставілі ў аглоблі ўсіх рабочых коней.

Набліжалася вясна. Трэба было і насенне чысціць, і інвентар рамантаваць, і ўгнаенні вывозіць. На палях амаль што панавала зацішша. У брыгадзе працавалі пакуль што лічаныя калгаснікі, хоць брыгадзір і ўстанавіла такі парадок: калі ты маеш дваццаць пяць працадзён у месяц — табе ёсць конь, не маеш — пакарай.

Некаторыя дык проста пасмейваліся:

— Мужчыны не навялі парадку, а баба тым больш.

І хто? Гультаі. Спрытны і непаседлівы Грышка Шметаў заўсёды быў у руху. Для сябе чорту рогі зверне, а ў брыгадзе працаваў толькі па ўласнаму жаданню. Прыйдзе, калі яму ўздумаецца. «Эх, каб гэтую рухавасць да калгасных спраў прыкласці!» — не раз думала Анастасія.

А былі і мудрэшныя за Шметава. Мар'я Курукшына, чырвонашчокая і бойкая на язык баба, дык тая абзапасілася рознымі рэцэптамі і даведкамі. Прыйдзе, бывала, да яе брыгадзір, а яна вытрасе ўсё гэта на стол, прыкінецца казанскай сіратой і сядзіць сабе дома. Прысядзібны ўчастак засявала першай, а надыйдзе лета, дык у лесе прападае, збірае ягады, грыбы. Зіму сядзіць на печы ды ў столь паплёўвае.

Былі яшчэ Ганна Шараева, Домна Дуброўская. Абібокаў набірала не многа, не мала — адзінаццаць чалавек. Бяздзеінічала вялікая сіла.

...Такога бурнага сходу даўно не памяталі. Першага ўзялі ў апрацоўку Грышку Шметава. У расшпіленым кажушку ён сядзеў разгублены і бездапаможны, прагна курыў самакруткі і маленькімі шэрымі вочкамі шукаў падтрымкі ў прысутных,

Выкаванне Чалавека

Тоўсты нос яго пакрыўся драбнюткімі кроплямі поту.

— Ты будзеш гультайнічаць, а мы працаваць! — сыпалася адусюль. — Гавары: чаму на калгасную работу глядзіш, як конь з-пад дугі?

— Чаго прысталі, як смаля? — сам падліў масла ў агонь Шметаў.

— Вось табе і на! — супакойваючы ўсіх, загаварыла Хрысціна Крайкова. — Паглядзім, хто каго ў лапці абуде. Не, Шметаў, мы далей гэтага не дапусцім. Не хочаш працаваць — прымусім. А то што-ж выходзіць: сядзіць дома і ў вус не дзьме. Пляваць яму на калгасную работу. А чым ты лепш за іншых? Гавары! — наступала Хрысціна.

— Ты, такая-сякая, сядзела-б ужо. Якая табе справа? — агрызаўся Шметаў.

— Як гэта якая справа? — падняўшыся з месца, ціха, але рашуча, спытаў брат Шметава Антось. — Ды мы калгасам жывем, таму нам усюды і справа.

А хтосьці з мужчын выгукнуў:

— Вон яго з калгаса!

Што і казаць — адцерабілі Грышку. Папала і Ганна Шараева і Домна Дуброўская. Людзі разыходзіліся, ажыўлена размаўлялі, як пасля важнай падзеі.

Назаўтра выйшлі на вывазку торфу пад кукурузу. На тарфянае балота з'явіліся і Грышка Шметаў, і Ганна Шараева, і Домна Дуброўская. Працавалі неахвотна, з аглядкаю, як бы не перастарацца. Анастасія глядзела на іх і думала: «Адным махам дрэва не зваліш. Прыдзецца з імі пагаварыць адзін-на-адзін».

К таму часу ў брыгадзе пачалі выпускацца «баявыя лісткі». У адным з іх камсамольцы змясцілі карыкатуру на Мар'ю Курукшыну.

— Ну, як, Мар'я, ці будзеш цяпер адлыньваць ад працы? — смяяліся з яе так, што паветра дрыжэла ад рогату.

Тая нічога не адказвала і толькі бачком хутчэй падавала далей ад вока людскога. З тыдзень не давалі ёй праходу калгаснікі. Урэшце Мар'я заглянула да Анастасіі:

— Ці нельга мне такую-сякую работу знайсці? Ды здыміце тую, як яе? Ну, што на яськавай хаце вісіць.

— Наконт работы, калі ласка, — сказала Анастасія. — Вы-ж калісьці вырошчвалі добры лён.

Курукшына нейкі час думала. Пра што думала, невядома. Толькі дала цвёрдае слова вырашчыць такі лён, што людзі ахнуць.

Так Анастасія знаходзіла агульную мову з людзьмі. З цягам часу, пасля некалькіх сур'ёзных размоў, і Грышка Шметаў актыўна ўключыўся ў работу.

Кожны працоўны дзень прыносіў свае вынікі, якія акрылялі Анастасію Шалоўскую. Новыя сілы ўліваліся ў агульны працоўны паток. На вачах рос і мацнеў здаровы калектыў брыгады.

Вырашаючы безліч спраў, малых і вялікіх, яна не прыкмячала, як праходзіў час. Днём — у брыгадзе, вечарам — за пісьмовым сталом. Пераглядала табелі ўліку, чытала газеты, сельскагаспадарчую літаратуру. Як сапраўдны арганізатар калгаснай вытворчасці, яна заўсёды ведала, колькі патрэбна затраціць працадзён на тую ці іншую работу.

І намаганні брыгады не пра-

палі дарэмна. У мінулым годзе гэтая брыгада заняла першынство ў сацыялістычным спаборніцтве, атрымаўшы па 17,7 ц жыта, 14 ц пшаніцы, 168 ц бульбы, 290 ц зялёнай масы кукурузы з гектара. Звяно Мар'я Курукшынай вырастала па 4,2 ц ільносемея і столькі-ж ільновалакна.

Нядаўна ў брыгадзе праходзіў сход. Гутарка ішла аб новых сацыялістычных абавязках. Хтосьці падаў думку трымацца старых поспехаў. Тады Грышка Шметаў сказаў:

— Дасягнутае — не мяжа! Я думаю, што мы даб'ёмся па 350 ц кукурузы, па 19 ц жыта і па 180 ц бульбы з гектара.

Яго падтрымалі ўсе хлебарабы.

Важкае слова сказала і Мар'я Курукшына: атрымаць па 5 ц ільновалакна і столькі-ж ільносемея. Не засталіся ў баку Ганна Шараева і Домна Дуброўская — цяпер людзі з залатымі рукамі, апора брыгадзіра.

Словы хлебарабаў не разыходзяцца са справай. Каб атрымаць высокі ўраджай, на кожны гектар вырашылі вывезці па 35 тон торфу і гною. Не паспее ўсхапіцца сонца, а ўжо на тарфянае балота спяшае дзесятка фурманак, трактар «ДТ-54» і каля 25—30 чалавек з лапатамі.

Ужо на палі вывезена шмат тон арганічных і мінеральных ўгнаенняў. У гонар выбараў у мясцовыя Саветы члены брыгады поўнасьцю ачысцілі насенны фонд, прывялі ў баявую гатоўнасць сельскагаспадарчы інвентар.

Н. СЕКУШЭНКА.

Калгас імя Леніна
Чэрыкаўскага раёна
Магілёўскай вобласці.

Н. ГІЛЕВІЧ. Параненая груша

Пры дарозе пыльнай, шумнай,
Недалёка ад сяла,
Адзінокай прыгажуняй
Груша стройная ўзрасла.

Кожны раз пагляд прыветны
Пасылаў я ў шчасці ёй,
Ідучы ў калгас суседні
Да каханае сваёй.

Я хадзіў і параўноўваў
Іх зайздросную красу...
Неяк ноччу перуновай,
Адвіхнула ў грушы сук.

Сук зялёны не жадае
Марна згінуць без пары,
Ды з жыццём яго злучае
Толькі стужачка кары.

І яшчэ не ўспела груша
Гора выплакаць слязьмі —
Па галіне хтось бяздушна
Пераехаў калясьмі.

Утаптаў у жвір вільготны
Дробны ліст, пахучы цвет...
Са спаткання шлях зваротны
Вёў мяне амаль услед.

Прыпыніўся я ля дрэўца,
Паглядзеў і гавару:
— Пацярпі крыху, здаецца,
Я прышоў яшчэ ў пару.

Будзеш ты яшчэ прыгожай!
Жорсткі боль твой я ўніму.
Мне краса твая тут, можа,
Болей патрэбна, чым каму.

Чаму так здарылася?

Водгукі на пісьмо чытачкі Н.,
апублікаванае ў № 1 за 1957 г.

ПАДУМАЙЦЕ І ЎСЁ ЎЗВАЖЦЕ

Паважаная чытачка Н.

Уважліва чытаў і перачытваў Ваша пісьмо. Вы просіце, каб Вам дапамаглі разабрацца ў Ваших адносінах і пачуццях да свайго мужа Р. Просіце параіць, як быць далей.

Мне здаецца, што Р. добры чалавек, сумленны, працавіты і моцна кахае Вас. Вы яго таксама кахалі дванаццаць год. І раптам ён стаў агідным для Вас, хоць нічым Вас і не пакрыўдзіў у тую хвіліну. Вы раптам «зразумелі», што не кахаеце мужа. Прабачце мне, але гэта вельмі няпраўдападобна. А калі і праўда, то было-б куды лепш, калі-б Вы загасілі ў сабе гэты нядобры агеньчык агіды. Ваш муж стараўся працаваць за дваіх; ён гэта рабіў і радаваўся! Яму хацелася, каб Вам як мага лепш жылося. Дык хіба такое пачуццё кепскае? Безумоўна, не. Іншая справа, ёсць кепскія рысы ў характары і паводзінах Вашага мужа. Але яны ёсць і ў Вас. Ды і наогул, заўсёды адзін чалавек знойдзе ў другога рысы, якія яму не падабаюцца. Дзе ёсць святло, там ёсць і цені, — гаворыць прымаўка.

Ваш муж не падзяляў Вашу радасць, быццам не заўважаў усяго таго добрага, што Вы рабілі дома. Вам было крыўдна і балюча. А ці сапраўды ён нічога не заўважаў? Не, заўважаў, але нічога не гаварыў Вам, не дзякаваў, не выказваў свайго задавальнення. І гэта таму, што ён ніколі і не думаў аб гэтым, не ведаў, што гэта патрэбна, што аб гэтым трэба гаварыць. Не здагадаўся, што для сумеснага шчасця неабходна гэтая ласка. Гэтая рыса ў яго характары — яскравы прыклад мінулага, і ў многіх яна яшчэ ёсць.

Ваш муж, як Вы пішаце, вельмі не любіць пісьменнікаў і чытачоў. Але ці так гэта? Ды Вы і самі далей гаворыце, што Р. падабалася нейкая кніжка, якую Вы яму чыталі. Але наступная кніжка яго раззлавала. Вы пакрыўдзіліся за гэта на мужа, аднак не звярнулі ўвагі на яго думку і прадаўжалі чытаць. А чаму? Чаму не запыталі ў мужа, што яму не падабаецца, чаго ён злуецца? Чаму не паспрачаліся? А можа і Вам не ўсё ў кнізе было па густу? Ча-

му Вы аб гэтым не сказалі? Муж часта раўнаваў Вас. Мы гаворым цяпер, што рэўнасць — перажытак мінулага. Але ці трэба думаць кепскае аб чалавеку, калі ён раўнівы?

Рэўнасць можа прывесці да нядобрых паводзін і ўчынкаў, у гэтым яе адмоўная рыса. Аднак Вы павінны былі супакоіць мужа, суцешыць яго, запэўніць (і каб ён верыў), што Вы зусім не жадаеце прыцягваць да сябе чыю-небудзь увагу, а толькі хочаце быць добрым, ласкавым чалавекам. Вы не ўвайшлі ў давер'е мужу. Відавочна, ён бачыў вакол сябе ў жыцці нядобрыя прыклады, бо чаму ён быў перакананы, што на рабоце жанчына абавязкова знойдзе любоўніка? Відавочна, і яму было цяжка, і не раз ён злаваўся на сябе за сварку.

Муж працаваў, Вы самотная заставаліся дома. Вам сумна і цяжка было, і Вы чыталі кніжкі. Прачыталі «Што рабіць?» Чэрнышэўскага і глянулі на сваё жыццё інакш. Пераканаліся, што яно праходзіць няправільна, што яно пабудавана на старых прынцыпах залежнасці жонкі ад мужа. Вельмі добра, што Вы гэта самі заўважылі. Але не крыўдуйце на мяне: Вы аказаліся слабым барацьбітом за новае. Самі падняліся вышэй, а мужа, з якім павінны ісці разам, чужо не кінулі там, унізе. І на самай справе, ён не вінаваты ў многім. Кепскае ў характары і паводзінах Р. — гэта не вынік яго дрэнных намераў (іх у яго няма). Хутчэй — гэта вынік моцнага кахання і тых рысаў характару, што мы называем перажыткамі мінулага. А хіба не так было ў мінулым? Як жылі Вашы бацькі? Таксама так, а можа і горш. Ці сапраўды Р. раптам стаў агідным для Вас пасля дванаццаці год узаемнага ка-

хання? А калі сапраўды Вы так лічыце, то хіба гэта добра?

Вы павінны вучыцца і вучыць свайго мужа, змагацца за яго, а не ставіцца «зласлівай», пакрыўджанай, прыдзірлівай («прыдзірацца» таксама патрэбна, але-ж трэба ўмець гэта рабіць). Безумоўна, Вам цяжка. Часам хочацца кінуць усё, забыцца, дыхнуць на ўсе грудзі. Аднак сіл у Вас многа, іх хопіць для пабудовы сапраўднага шчасця.

Адно парадку хочацца даць Вам: добра ва ўсім разбіраўцеся разам з мужам. Толькі так! Галава вышэй сэрца, не губляйце розум! Апрача кахання і дзяцей, Вас аб'ядналі дванаццаць год узаемнага давер'я і сумеснага жыцця.

Не крыўдуйце, мне здалася, што Вы чытаеце толькі мастацкія творы. Чытайце газеты, часопісы, творы аб выхаванні дзяцей розных узростаў, аб выхаванні чалавека.

Паважаная чытачка Н.! Зірніце адкрытымі вачыма на ваша жыццё. Хіба не радаснае яно? Хіба Ваш муж ваш вораг? Хіба ён Вас не кахае?!

Дык вучыцеся-ж самі і вучыце свайго мужа. Усё вырашайце сумесна. Толькі так Вы здолееце знайсці адзіны шлях да шчасця. Больш жадання змагацца за яго, больш развагі! Не губляцца! І ў першую чаргу ратуйце мужа ад гарэлкі. Вазьміце сябе ў рукі, ласкавым, добрым словам (а не крыкам) суцешце мужа, дапамажыце яму разабрацца ў сваіх (і Ваших) блытанінах ды і самі добра разбіраўцеся ў іх. Я ўпэўнены, што Вы падолееце ўсё гэта, і Вашы грудзі будуць зноў дыхаць шчасцем, сэрцы заб'юцца радасцю. Буду ўзрадаваны, калі мае разважанні дапамогуць Вам у гэтым.

Прабачце, хацелася-б прыйсці да Вас у госці праз год-другі, ці хоць і зараз.

Іван ЧЫЖ,
студэнт 6-га курса
Мінскага медінстытута.

Нельга маўчаць!

МАЯ жонка выпісвае часопіс «Работніца і сялянка». І я прачытаў пісьмо чытачкі Н. «Чаму так здарылася?», змешчанае ў першым нумары часопіса за 1957 год.

Шмат раздумаў выклікала ў мяне гэтае хвалючае пісьмо. У памяці міжволі ўсплылі вобразы класічнай рускай літаратуры, жыццё супругаў-суседзяў, сваё ўласнае жыццё.

Вельмі добра, што Р., муж чытачкі Н., «здоровы, энергічны, моцны характарам, умее дабівацца, чаго захоча, працавіты, настойлівы, вясёлы», кахае жонку.

Усё гэта дадатныя рысы яго характару.

Здавалася-б, што нішто не павінна было-б ачарніць жыцця такага чалавека, такі сем'янін можа стварыць належную савецкую сям'ю. Сам жыццерадасны, павінен-бы сеяць гэтую радасць вакол сябе, умець гэтую радасць перадаваць людзям, якія яго акружаюць, — адным словам, будучы сам шчаслівым, рабіць усё так, каб яго жонка, яго дзеці адчувалі радасць жыцця, шчасце.

Нажаль, гэта не так.

Ён кахае жонку, але гэтае кахання не толькі не прыносіць ёй

радасці, але стала нейкім абцяжарваючым ярмом для яе, такое каханне прывяло да таго, што жонка яго разлюбіла, такое каханне выклікала ў ёй агіду да яго.

Справа ў тым, што Р. не ўяўляе сабе, у які час ён жыве. Грамадзянін Р. — гэта муж, гаспадар дома дарэволюцыйнага часу, калі жанчына была самім дзяржаўным ладам, традыцыйна склаўшымся ўяўленнем аб ёй, пастаўлена ў залежнасць ад мужа. І ёй здавалася, што так і трэба, што муж — усё, яна, жанчына, нішто. У той час грамадзянка Н. прымірылася-б са сваім становішчам жонкі-рабы, слухала-б яго грубую лаянку і, сцяўшы зубы, маўчала-б ды яшчэ-б малілася і дзякавала богу, што муж-капрызнік не б'е яе і не замыкае за дзверы дубовыя.

Але чытачка Н. жыве ў наш савецкі час. Яна ўсведамляе, што яна чалавек, што па савецкіх законах яна поўнапраўная грамадзянка сацыялістычнага грамадства.

Гэта ўсебакова развітая натура: чытае кнігі, даглядае сям'ю, хоча, каб у доме было прыгожа, не хоча сядзець на ўтрыманні мужа, хоць і мае на гэта права, як маці дзяцей, хоча сама ўдзельнічаць у грамадскім жыцці краіны, а сваёй працай уносіць пасільны ўклад у справу пабудовы камунізма ў нашай краіне.

Усяго гэтага не разумее яе муж. Ды адкуль яму зразумець, калі ён не чытае кніг, не любіць пісьменнікаў, не любіць мастацкай літаратуры, той літаратуры, якую вялікі чалавекалюб і дэмакрат Чэрнышэўскі назваў «падручнікам жыцця».

У грамадзяніна Р., пры ўсіх яго дадатных рысах, застаўся стары погляд на жанчыну, як на ніжэйшую за сябе істоту. Толькі тое, што ён робіць, яму здаецца важным і патрэбным. А што жонка гатуе страву для сям'і, мые бялізну, прыбірае кватэру — гэта глупства. Вось чаму ён не радуецца, калі жонка чым-небудзь упрыгожыць жыллё: ён лічыць, што гэта яе абавязак і ніякай увагі гэта не заслугоўвае. Яна-ж жанчына!..

Ён кахае жонку, баіцца, каб на яе чужыя мужчыны не заглядаліся, і таму не радуецца, калі яна сабе справіць якую абнову; не жадае, каб яна працавала, бо там, бацьце, можа закахацца хто-небудзь у яго жонку. Грамадзянін Р. хоча, каб жонка служыла толькі яму: ветліва сустракала яго ля накрытага да яго прыходу стала, усё рабіла прыемнае толькі яму. Гэтым ён нагадвае купца Калашнікава, апісанага Лермантавым. Купец Калашнікаў, калі прыйшоў са сваёй крамы і ўбачыў, што яго жонка Алёна Дзмітраўна не на-

крыла стала, не выбегла да яго на сустрэчу з прыемнай усмешкай, а пазней за яго ўвайшла ў дом, крычыць на яе:

«Уж ты где, жена, жена, шаталася?

На каком на дворе, на площади...
...Как запру я тебя за железный замок,

За дубовую дверь окованную,
Чтоб свету божьего ты не видела,
Мое имя честное не порочила...»

Алёна Дзмітраўна, вядома, пасля такога «ласкавага прыёму» свайго суджанага ўладара-мужа ледзь не ў ногі кінулася яму і звярнулася да яго: «Государь ты мой, красно солнышко, иль убей меня или выслушай!»

Грамадзяніну Р. такія ўзаемаадносіны ў сям'і прыйшліся-б да густу.

Але гэта было яшчэ ў часы Івана Грознага. Мы-ж жывем амаль 40 год пры савецкай уладзе, разняволіўшай жанчыну ад духоўнага і сямейнага рабства. Тое, што вякамі душыла жанчыну і што знішчыла Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэволюцыя, дажыло ў асобных сем'ях і да нашага часу.

Прыкра ўсведамляць, што ў наш час ёсць яшчэ людзі, якія

Алесь СТАВЕР

НАТУРА

(Гумарэска)

У людзей ёсць прымаўка такая:
Чалавек натур дванаццаць мае.

Трэці год як я жыву з табою,
А знаём з натураю адною.

Затрымайся часам на рабоце,
Дык гатова лопнуць ты ад злосці;

Прыгажосць дзявочую пахваліш —
Тваё сэрца рэўнасцю запаліш.

Ну, з сябрамі перакуліш чарку,
Ты адразу ўзняміш дома сварку.

І заўсёды я табе няўгода:
То адстаць баішся ты ад моды,

То табе бацінкі не падходзяць,
Бо сяброўкі ў прыгажэйшых
ходзяць,

То хусцінку новую зганьбуеш,
То... «купі сукенку дарагую»...

Тысячы прычын, — каб абурацца, —
Дзе ўзрасла ты, гэтакія цаца!

Ад адной натуры горка стала...
Што, каб ты дванаццаць паказала?

зневажаюць жанчыну, маці дзяцей, гаспадыню дома — жанчыну, якой з'яўляецца паважаная чытачка Н. — аўтар пісьма «Чаму так здарылася?»

Безумоўна, робячы мужу і сям'і толькі прыемнае і чуючы ад мужа толькі грубую лаянку, знявагу да сябе, яна магла разлюбіць такога мужа, «в нашем веке запоздалого».

Агульнавядома, колькі жанчыны ўклалі сваёй працы ў пабудову сацыялізма ў нашай краіне. Хто, як не савецкія жанчыны, вынеслі на сваіх плячах цяжар ваенных год у тылу, хто даваў у гады вайны ўсё неабходнае для фронту, як, у асноўным, не жанчыны? І зневажаць яе, лаяць мы, мужчыны, не маем ніякага права.

Чытачка Н. мае рацыю, калі гаворыць, што ўласнага жыцця ў яе не было. Як натура інтэлектуальная, магла-б яна парваць з такім мужам. Але-ж у яе дзеці. «Чым яны вінаваты?» — піша яна ў сваім пісьме.

І сапраўды, чым яны вінаваты?..

Аўтар пісьма чакае парады.

Лягчэй за ўсё даваць парад. Але яе жыццё сапраўды невыноснае. На маю думку, не трэба яшчэ Вам, паважаная Н., рваць сямейныя сувязі з Вашым самалюбвым мужам. Ён-жа працуе ў калектыве. Яго акружаюць добрыя савецкія людзі. Ён з'яўляецца членам профсаюза. Трэба паставіць да ведама профсаюзную арганізацыю, членам якой ён з'яўляецца. Няхай калектыв савецкіх працаўнікоў ўздзейнічае на Вашага мужа, дапаможа яму выправіць недахопы ў яго святломасці, няхай прафком выканае свой абавязак — перавыхаваць чалавека, дапамагчы яму ўсвядоміць сацыялістычную мараль у адносінах да жанчыны. Няхай калектыв, дзе ён працуе, прыёме яму любоў да кнігі. Яны дапамогуць яму пазбавіцца ад тых заганаў, якімі ён хварэе. Магчыма, такое ўздзеянне калектыву дапаможа яму ўсвядоміць ролю жонкі і маці ў сямейным жыцці.

Я разумею, цяжка Вам будзе сваю агіду да яго, мужа, змяніць зноў на ласку, любоў.

Але калі муж Ваш сапраўды здолее ацаніць Вас, змяніць свае адносіны да сям'і, для Вас гэта будзе вялікай радасцю і Вы зможаце кахаць яго яшчэ гарачэй, сапраўдным каханнем роўнапраўных, паважаючых адзін аднаго людзей.

Жадаю Вам, ад усяго сэрца, выйсці з таго тупіка, у якім аказаліся Вы, і зажыць па-новаму, зажыць поўнакроўным жыццём шчаслівай савецкай сям'і.

В. ЯКІМОВІЧ

Рудзенскі раён.

У РАЙВЫКАНКОМЕ Лёлі ска-
зали, што к вечару ў калгас
«Новая зара» пойдзе машы-
на, якая зможа яе падвезці,
а пакуль прыдзеца чакаць. Да
вечара добрых шэсць гадзін. А
раптам гэтая машына зусім не
пойдзе ў калгас? Думка гэтая так
спалохала Лёлю, што яна тут-жа,
спяшаючыся, развіталася, выйшла
на шасэ і спыніла першую трапіў-
шую машыну.

Праз хвіліну Лёля ўжо стаяла ў
кузаве, паклаўшы рукі на гарачы
дах кабіны. Тутгі струмень ветру
біў у твар, развязаў кароткія
бронзавыя валасы, рваў з плеч ка-
сынку. Што можа быць лепш гэ-
тага ветру, моцна настоенага на
пахх даспяваючай збажыны, га-
рачай хвоі і скошанай травы! Жыццё
ад гэтага ветру здаецца
цудоўным і радасным, як ніколі.
Відаць ужо, што ўсе жаданні твае
споўніліся, а што датычыць нары-
са аб старшыні калгаса—дык гэта,
вядома, будзе сапраўды яркі на-
рыс. «Вось якія цуды можа зра-
біць часам звычайны дарожны ве-
цер,—весела сама сабе сказала
Лёля.—Ён ператварыў мяне ў лёг-
кадумнага выхвальнага матыль-
ка».

Старшыню калгаса, нарыс аб якім павінна была пісаць
Лёля, называлі Нікалаем Іванавічам Дзмітрыевым. Дзмі-
трыеў — гэта вельмі распаўсюджанае прозвішча. На свеце,
напэўна, не менш мільёна Дзмітрыевых, і ўсё-ж гэта про-
звішча хвалявала Лёлю. Яна надавала гэтай, быццам такой
звычайнай для журналіста паездцы, нязвычайны, прыўзняты
характар. Справа ў тым, што калісьці даўно, год дзесяць
назад, быў у яе знаёмы, студэнт ветэрынарнага інстытута
Коля Дзмітрыеў.

Было гэта ў тыя далёкія часы, калі Лёлю ўсё яшчэ на-
зывалі дзіцячым імем Алёнушка, якое, паводле запэўнен-
няў блізкіх і сяброў, вельмі пасавала да яе бронзавых ко-
саў і велізарных, здзіўлена раскрытых сініх вачэй. Сту-
дэнтка факультэта журналістыкі першакурсніца Алёнушка
і не заўважыла, адкуль у яе асяроддзі з'явіўся гэты
смешны, нязграбны хлапец з жорсткімі віхрамі, якія стаялі
старчаком, з выразным хлапечым рабаціннем і вялікімі чыр-
вонымі рукамі. Коля Дзмітрыеў нічым не славіўся, за ім
не лічылася ніякіх талентаў і, выпадкова застаючыся адзін-
на-адзін з Алёнушкай, здольны быў гадзінамі гаварыць пра
сесію, пра нечыя двойкі і надакучышыя ёй суботнікі. Пры
гэтым ён стараўся не сустракацца вачымі з Алёнушкай, а
калі сустракаўся, то чырванеў і тут-жа развітваўся.

Сябры Алёнушкі — студэнты тэатральнага інстытута, фі-
лолагі і маладыя акцёры—саслужыўцы алёнушкінай маці пад-
жартоўвалі над ім. А сама яна хутка забыла, што Дзмітрыеў
чымсьці ёй спадабаўся на адным з маладзёжных вечароў.

Ёй здавалася дзіўным бачыць яго сярод сваіх паклон-
нікаў, кожны з якіх лічыў сябе чалавекам разумным, тале-
наватым і шырока эрудзіраваным. Яны нудна чыталі Гумі-
лёва, спявалі пачуццёвыя песні Верцінскага, бясстрашна
прабіраліся праз цёмныя для Дзмітрыева нетры гісторыі
зарубежнага жывалісу і лічылі сябе імпрэсіяністамі. Адной-
чы яна спытала Колю: «Вам падабаецца Гумілёў? Вось па-
слухайце: «...Далека-далека, на озере Чад, изысканный
бродит жираф...». Праўда, незвычайна-ж?» Ён насупіўся
і нечакана грубавата сказаў: «Глупства. Ёлачныя цацкі».
Стала абсалютна, як божы дзень, ясна, што Дзмітрыеў —
прымітыўны, пазбаўлены далікатнага інтэлекту суб'ект, на
якога абсалютна не варта звяртаць увагі. І таму калі Коля
сустрэў яе каля катка і аб'явіў, сумна гледзячы сабе пад
ногі, што не можа больш без яе жыць, яна рассмяялася
проста яму ў твар і сказала: «Стаць ветэрынаршай? Дзякую
за гонар!» Ён так збялеў і так па-дзяцінаму ўздрыгнулі ў
яго губы, што ёй раптам здалосся: зараз ударыць. Але ён не
ударыў, а проста павярнуўся і хутка пайшоў прэч. Яна яго
паклікала, але ён не павярнуўся.

Хутка пасля гэтай сустрэчы скончыліся зімовыя канікулы,
і Коля, як відаць, вярнуўся ў свой правінцыяльны інстытут,

Ірына КЛІМАШЭўСКАЯ

(Апавяданне)

Малюнкi А. КАШКУРЭВІЧА

выехаўшы са сталіцы. А яна забыла яго значна раней, праз
дзень. Яшчэ ўвечары яна сыграла ўсім сябрам сцэну пры-
знання ў каханні з ветэрынарам у гумарыстычных фарбах, усе
паміралі са смеху, таму што ў Алёнушкі быў прыроджаны
талент акторства. Назаўтра ўсе, і Алёнушка ў тым ліку, за-
быліся пра існаванне на гэтай планеце закаханага і адкінутага
Колі Дзмітрыева.

І ўсё-такі за мінулыя гады Лёля часам успамінала яго.
Асабліва часта ўсплывалі перад ёй яго бледны твар і поўныя
крыўды вочы, калі чалавек, якога яна пакахала, аказаўся нягод-
нікам. Ён добра ведаў гісторыю імпрэсіянізма, цудоўна чытаў
Гумілёва, у газетах яго расхвальвалі як акцёра своеасаблівага
таленту, але ўсё гэта не перашкодзіла яму кінуць Лёлю як
толькі выявілася, што яна не самая прыгожая жанчына ў го-
радзе. Гэты чалавек шмат гаварыў пра асабістую свабоду мас-
така і падразумываў пад ёю, як відаць, свабоду матылька, які
лётае з кветкі на кветку і пазбаўлены не толькі замілання,
але і сумлення. Бог з ім. Урэшце, ён зрабіў добрую справу,
што прымусіў Лёлю ўпершыню падвергнуць пераацэнцы свае
погляды, сваё жыццё і сваіх сяброў. Яна шмат у чым перамя-
нілася з таго часу. Знікла бесклапотнасць прыгожанькай
лялькі, і той глыбокі прыродны розум, які быў у яе, пасту-
пова ачысціўся ад мішуры, фальшывых, надуманых ідэалаў.
Яна стала больш сур'ёзнай, дарослай, і ад ранейшых дзіцячых
дурасцей засталася адна: яна была цвёрда пераканана, што ў
дваццаць дзесяць год яе асабістае жыццё скончана, шчасця
не будзе, бо яна яго не заслужыла. Гэта ўжо была не Алё-
нушка, а Лёля або Алена Паўлаўна. І нават вочы яе сталі, як
быццам, менш. Яны глядзелі на свет, заклапочана і ўважліва
жмурачыся.

Вось чаму, пад'язджаючы да калгаса «Новая зара», Лёля
адчувала нязвычайнае хваляванне, як быццам спяшалася на
спатканне з даўно страчаным сябрам юнацтва. Бо хто ведае,
ці не акажацца старшыня Дзмітрыеў тым самым Колям, які
калісьці не падышоў пад азначэнне ідэалу і героя толькі
таму, што ў яго былі працёртыя локці, чырвоныя рукі і поў-
ная адсутнасць усякіх талентаў. «Цікава,—падумала Лёля з
усмешкай,—ці захавалася ў яго рабацінне і ці тырчаць
віхры па-ранейшаму?»

Машына спынілася ў пачатку нешырокай вясковай вуліцы,
каля праўлення. Вакол стаяла глыбокая цішыня. Так ціха можа
быць толькі на вёсцы гарачай парой. У праўленні Лёля за-
стала агранома — маленькую жанчыну з добрымі стомленымі
вачыма і па-дзявочаму падвязанымі косамі. Яна сказала
Лёлі, што старшыня на лугах і што, калі вельмі трэба, яна
можа правесці туды таварыша карэспандэнта.

Ужо прыкметна вечарэла, калі Лёля з маленькай агра-
номшай прыйшлі на лугі. Тут пах падсыхаючага сена быў такі

моцны, што ў Лёлі раптам закружылася галава, і яна мацней узяла пад руку сваю спадарожніцу.

Высокі мужчына ў белай вышытай кашулі і да бляску вычышчаных лугавымі травамі ботах размаўляў ля стога з касцамі. Заўважыўшы агранома з Лёляй, ён не спяшаючы пайшоў ім насустрач.

Не, гэта, вядома, быў не Коля Дзмітрыеў. Прыгожы мужны твар, пакрыты роўным загарам, валасы злёгку кучаравяцца на скронях, і ніякіх віхроў. Моцная рука паціскае лёліну руку. Не, гэта зусім не Коля Дзмітрыеў і нават аддаленага падабенства з ім няма ў гэтага вялікага, надзіва сімпатычнага чалавека. І мяшанае пачуццё расчаравання і супакоення раптам напаўняе лёліна сэрца. Ёй і шкада, што сустрэча з юнацтвам не адбылася, і спакойна, што не прыдзецца чырванець перад тым Колям за сваю нізкую, сораменную выхадку. А шэрыя вочы старшыні глядзяць спакойна, дружалюбна.

— Пісаць пра мяне? — смяецца ён. — Ну які-ж я герой нарыса? Можна быць, фельетон хочаце пісаць?

Потым яны ўдвух ідуць на вёску, і Лёля чамусьці дачверліва паведамляе гэтаму зусім незнаёмаму, чужому Нікалаю Іванавічу, якая гэта нялёгкае справа напісаць добры нарыс. Яна-ж павінна вывучыць свайго героя, гэта значыць Дзмітрыева, унікнуць у жыццё калгаса, у настрой людзей, зразумець усё гэта і нарэшце напісаць пра гэта. Хіба лёгка?

— І каб я як мага менш вам надакучала, — гаворыць Лёля, — вы павінны старацца расказваць мне пра сябе і пра калгас па магчымасці падрабязна.

І Нікалай Іванавіч расказвае. Ён гаворыць пра сябе, як пра нейкую трэцюю асобу, якая не асабліва па душы расказчыку. Паводле яго слоў, выходзіла, што гэта звычайны і не вельмі разумны чалавек. Закончыў інстытут, два гады папрацаваў, а потым засеў у міністэрства. І раптам заклік партыі. Ну, а цяпер вось тут, у калгасе. Што-ж сказаць пра калгас? Усё яшчэ мы бедныя. Два гады прайшло, а зрухаў асаблівых няма. Цяжка. Даводзіцца перабудоўваць не толькі гаспадарку, але і людзей. У людзей веру ў калгасы падарвалі. Жылі бедна, на працадні грашы атрымлівалі. Старшынь мянялі амаль не штогод.

— Ну, а цяпер? — спытала Лёля. — А цяпер як яны думаюць?

— Ды хто-ж іх ведае? — паціснуў плячыма Нікалай Іванавіч. — У каханні пакуль не прызнаюцца. Ужо вельмі я для гэтага аб'ект непадыходзячы.

— Ці так гэта? — усумнілася Лёля, дапытліва зірнуўшы на яго.

Ён нічога не адказаў на лёліну скептычную заўвагу. Магчыма, нават і не дачуў яе. Паказаліся няярка асветленыя вокны крайніх хат. І Нікалай Іванавіч сказаў Лёлі:

— Вунь, бачыце гэты дом? Другі злева. Там я вас пастаўлю на кватэру. Да сябе не запрашаю: сам у гаспадароў живу.

— Што-ж вы гэтакім турыстам? Хіба назад у горад збіраецеся? — спытала Лёля.

— Пабудоваў-бы дом, ды навошта мне аднаму? Я мышэй баюся, — нявесела пажартаваў ён, але ў гэтым жарце было столькі горычы, што Лёлі зрабілася няёмка.

Яна ўспомніла размову дзяўчат у райвыканкоме. Іменна там ёй давялося пачуць, што жонка Дзмітрыева вось ужо два гады марудзіць са сваім пераездам з горада і што Нікалай Іванавіч вельмі перажывае гэтую ўпартасць, прыкметна падобную на павольны разрыў.

Адной з гаспадынь лёлінай кватэры аказалася ўжо знаёмая ёй маленькая аграномша з дзявочымі косамі. Яна і яе маці, вялікая моцная старая з нечакана

маладым, румяным тварам, сустрэлі Лёлю з радасцю адзіночых, сумуючых па людзях жанчын.

— Даўно ўжо нікога да нас Нікалай Іванавіч не пасылаў, адзічэлі, — сказала ёй старая Тацяна Іванаўна, ставячы на стол велізарны запацелы збан з малаком.

— А што, падабаецца вам новы старшыня? — спытала яна.

— Чаму-ж не? — глянула спадылба Шура. — Чалавек добры, дзелавы і не п'е.

— Ды і тое сказаць, — па-бабску жаласліва дадала старая: — малады, прыгожы сабой, а без жонкі пакутуе і не свавольца, божа барані.

— Ну што вы такое, мама, гаворыце? — чырванеечы, сказала маладая. — Пры чым тут свавольства?

— А пры тым, — раптам раззлавалася Тацяна Іванаўна, — што душа ў чалавека чыстая, значыць і справа яго будзе чыстая.

З раніцы Лёля напасілася ісці разам з Тацянай Іванаўнай на ферму. Старая размашыста крочыла нацянькі праз гароды, па высокай, яшчэ не скошанай траве прысядзібнага ўчастка і на хаду расказвала Лёлі пра нейкую вярціхвостку-Сімку, якая ніколі ў жыцці не стане добрай даяркай, таму што да кароў у яе абыхавасць, а карова гэтага ні за што не даруе.

У кароўніку было цесна, але чыста. Падлога пасыпана апілкамі, каровы сыта блішчаць шэрсцю, даяркі ў халатах і белых касынках.

— Чыста ў вас як, Тацяна Іванаўна, — сказала Лёля, азіраючыся навокал. — Шкада толькі, што цесна і электрычнасці няма.

— З Нікалаем Іванавічам у нас усё будзе, — з запалам крыкнула бялая курноса дзяўчына, — усіх за пояс заткнем!

— Ты заткнеш, — цыкнула на яе Тацяна Іванаўна, і Лёля зразумела, што курноса дзяўчынка і ёсць тая самая Сімка-верціхвостка.

— А што-ж яна вінавата, цёця Таня, — ціха, але настойліва, уступілася за Сімку дзяўчына з суровымі, зрослыміся на пераносіцы брывамі, — калі ў яе да лёну схільнасць, а не да кароў?

Тацяна Іванаўна толькі плячом павяла:

«Ведаем мы вашу схільнасць: толькі-б славу хутчэй зарабіць», — і ўзялася за падойнік.

— Ведаеце што? — паскардзілася Лёля Дзмітрыеву, сустрэўшыся з ім у праўленні. — Ваш вобраз уяўляецца мне толькі ў ружовых фарбах. Проста не ведаю, як пісаць пра такога героя.

— Што, лубачны малюнак выходзіць, — засмяяўся ён і супакойліва дадаў: — Ну што-ж. Пойдзем шукаць недахопы: нельга-ж зрываць вашу творчую камандзіроўку.

Удваіх яны выйшлі на высокі ганак, пастаялі ў задуменні, куды лепш за ўсё пайсці, і сышліся на думцы, што трэба пайсці на палі.

У жыцце віднеліся васількі, падобныя на вочы Сімкі, якая прагла славы. Нікалай Іванавіч нахіліўся, сарваў кустік васількоў і працягнуў іх Лёлі:

— Вось вам першае воблачка на яснае неба вашага нарыса. Васількі — усяго толькі злоснае пустазелле; дрэнна насенне ачысцілі.

— Божа мой, якая проза, — сумна ўздыхнула Лёля, засоўваючы васількі ў дарожную сумку. — Такія мілыя кветчкі і раптам — пустазелле!

— Бывае, ведаеце, — уздыхнуў Дзмітрыеў, не то насмешліва, не то сумна.

Скончылася жыта, і адразу за горкай нечакана разлілося вялікае мора лёну. Лёгкі вечер перакатаў яго блакітныя хвалі, яны ўцякалі з-пад ног і заміралі далёка, ля лесу.

— Да чаго прыгожа! — ахнула Лёля.

— Прыгожа,— кінуў Дзмітрыеў,— вельмі прыгожа. А вы ведаеце, як гэта прыгажосць робіцца?

— Папраўдзе сказаць, не,— прызналася Лёля,— раскажыце...

Ён прысеў на зялёны прыгорак, і Лёля села побач з ім. На прыгорку раслі суцэльным дываном маленькія пахучыя кветкі, якія ў вёсцы называюць чабер або чамбор і заварваюць замест чаю. Лёля рвала кветачкі, кідала сабе на падол і слухала Нікалая Дзмітрыева. Яго твар, ярка асветлены ранішнім сонцам, быў вельмі блізка ад яе, і яна раптам заўважыла ў яго на ілбе і шчоках бледнае, амаль скрытае загарама рабацінне. Што-ж, рабацінне не так ужо рэдка сустракаецца на белым свеце, яно нават не лічыцца асаблівай прыкметай, але на Лёлю зрабіла незвычайнае ўражанне. Ёй раптам здалося, што яна пачынае пазнаваць Колю Дзмітрыева, яго шэрыя, крыху наіўныя для дарослага мужчыны вочы, яго манеру гаварыць і сярод размовы нечакана чырванець, як быццам ад унутранай, скрытай работы думкі. Дзмітрыеў зірнуў на яе:

— Што з вамі?

— Не, не, нічога. Галава крыху закружылася ад сонца.

Лёля пайшла побач з ім далей, і думкі яе былі так далёка ў мінулым, што яна ўздрыгнула, пачуўшы яго голас:

— Можце ўзбагаціць свой гербарый,— сказаў ён, абломваючы кволае, пажоўклае сцябло кукурузы.— Вось яшчэ адно, ды ўжо не воблачка, а цэлая хмара.

Лёля разгублена кінула галавой, ледзь зірнуўшы на кукурузнае поле.

— Вы ведаеце,— з жалем уздыхнуў Нікалай Іванавіч,— бывае, вырастае ў сям'і такое кволае, рахатычнае дзіця. Яго песцяць, кормяць, галубяць, на яго дыхаць баяцца, а яно тае і чахне на вачах, хоць плач. Што рабіць?

— Магчыма, добрыя тата і мама кормяць дзіцятка зусім не тым, чаго патрабуе яго арганізм? — усё гэтак-жа разгублена пажартавала Лёля.

— Магчыма,— коратка згадзіўся Дзмітрыеў і тут-жа ўпарта дадаў.— А ўсё-такі мы яе прыручым, быць таго не можа!

І больш да самай вёскі ён не сказаў ні слова. Лёля таксама маўчала. Гэта было так неразумна, дзіўна і ні на што не падобна, што Лёля губы пакусала ад абурэння на самую сябе. Трэба было яшчэ распытаць Нікалая Іванавіча пра яго планы на будучае, пра аплату працадзён. Яна хацела пагаварыць і пра гэтую самую Сімку, навошта яе трымаюць у дзярках, калі яна хоча на лён? Божа мой, ды ці мала яшчэ пра што трэба было гаварыць, каб запойніць блакнот, каб зрабіць нарыс хоць-бы начарна! І нічога, ні слова, як быццам анямела або зусім звар'яцела. І ўжо зусім для сябе нечакана раптам спытала:

— Нікалай Іванавіч, які інстытут вы скончылі і дзе?

Ён хутка, мімаходам, зірнуў на яе неяк дзіўна, непадобна на сябе ўсміхнуўся. Але адказаў спакойна, хоць, як быццам, і нехаця:

— Ветэрынарны, у В-ску.

Лёля моўчкі глядзела сабе пад ногі, моцна, да болю ў скронях сцяўшы зубы. Ёй хацелася плакаць. Аб чым або аб кім? Яна сама не ведала. Праглынуўшы слёзы, яна праз сілу ўсміхнулася і спытала па магчымасці бесклапотна:

— Вы не пазналі мяне, Нікалай Іванавіч?

— Я пазнаў вас, Алена Паўлаўна, адразу. А вось вы, як быццам,— не.

— Вы змяніліся непазнавальна...

— Ды і вы не тая,— усміхнуўся ён, акінуўшы яе хуткім позіркам,— а ўсё-такі я пазнаў-бы вас і праз сорак год.

— Чаму-ж? — з нейкім радасным сполахам спытала Лёля. Міжволі падумалася: няўжо ён усё яшчэ кахае?

Але ён адказаў спакойна і проста:

— У вас вельмі характэрны твар, вельмі.

Некалькі хвілін яны ішлі моўчкі. Потым Дзмітрыеў нечакана засмяўся ўжо знаёмым Лёлі ціхім, нейкім вельмі прыгожым смехам:

— Вы ведаеце, Алена Паўлаўна, я-ж потым ад злосці цэлы год вывучаў паэзію Гумілёва.

Лёля ніжэй апусціла галаву. Значыць, ён нічога не забыў, усё памятае. І, вядома, памятае тыя апошнія словы, якія яна сказала яму ля катка.

— Што-ж,— працягваў Дзмітрыеў, не заўважаючы яе збянтэжання,— у яго ёсць добрыя вершы. Таленавіты паэт, ды не па той дарозе пайшоў, заблудзіўся.

— Так, заблудзіўся,— у задуменні паўтарыла Лёля.

— Ну, а што вы? — раптам перамяніў ён размову.— Бачу, што скончылі ўніверсітэт, працуеце. А далей што? За мужам, дзеці ёсць? Ці здарова ваша мама?

— З мужам разышлася, дзяцей няма, мама здарова,— з незразумелай злосцю пералічыла яна і, як-бы засаромеўшыся гэтай рэзкасцю, на якую па сутнасці, не мела права, зусім па-іншаму дадала: — Увогуле, живу добра, не скарджуся.

— Так,— працягнуў ён, задумаўся і зноў паўтарыў.— Т-так...

І яна з болем адчула, што яму няма аб чым з ёй гаварыць. Ну так, вядома. Што яна яму? Прыезджае журналістка, якая праз поўгадзіны будзе гэтак-жа далёка ад яго, як была ўсе мінулыя гады.

Вось і дом Тацяны Іванаўны. Лёля спынілася, паклаўшы руку на гарачую ад сонца клямку каліткі. Нікалай Іванавіч стаяў перад ёй у прыкметным збянтэжванні: яна ўсё не адчыняла калітку, і не мог-жа ён, на самай справе, проста так павярнуцца да яе спіной і пайсці. Нарэшце, яна сама перапыніла цяжкое маўчанне словамі, якія, як быццам, нічога не азначалі:

— Вось мы і сустрэліся з вамі.

З сумнай усмешкай ён зірнуў ёй проста ў твар і сказаў мякка, вельмі ласкава, як быццам суцяшаў яе ў чымсьці:

— Так, Алёнушка, свет цесны. Ну што-ж, да заўтра... — ён моцна паціснуў яе руку, пачакаў, пакуль яна зачыніла за сабой калітку, і пайшоў далей па вуліцы, ні разу не азірнуўшыся.

Таму, што ён назваў яе Алёнушкай, як раней, і таму, што ў вачах яго быў такі смутак і амаль пяхчота, яна раптам адчула сябе шчаслівай. Ёй здалося, што Нікалай Іванавіч дараваў той пустой, самаўлюбёнай дзяўчынцы, якая калісьці так жорстка, так непаварліва абразіла яго.

Ад стомы і хвалявання падкошваліся ногі. Лёля прысела на ганак, прыхінулася плячом да сцяны і заплушчыла вочы. Хацелася надалей захаваць тое светлае, усхваляванае пачуццё, якое так нядаўна ўспыхнула ў ёй. Паступова знікала адчуванне дотыку яго моцнай рукі, і на змену радасці ішоў смутак. Міжволі думалася пра тое, што жыццё ўвогуле склалася не так, як трэба, што ў гэтым вінавата яна сама, што ўсё магло-б скласціся інакш і не склалася. І яна ўжо цвёрда ведала, што зараз устане, выйдзе на шасэ і гэтак-жа сама, як учора, спыніць першую трапійную машыну. Вечер зноў будзе біць у твар, але ўжо зусім не той вечер. А ў гэце прыдзеца выслухаць ад рэдактара доўгую, раздражнёную тыраду па адрасу некаторых нядабайных работнікаў, якія лічаць для сябе зусім дапушчальным ездзіць у камандзіроўкі за нарысамі, якія ніколі не будуць напісаны.

Трагедыя ГЭТУЮ КНІГУ

НЯДАЎНА вышла з друку аповесць Аляксея Кулакоўскага пад назвай «Нявестка».

Імя яе аўтара добра вядома беларускаму чытачу. Аляксей Кулакоўскі — пісьменнік патрабавальны. Ён па-сапраўднаму ведае жыццё беларускай вёскі, аб якім піша. Гэты свет блізка кі яго сэрцу і жыццёваму вопыту. Ён піша аб простых савецкіх людзях — партыйных работніках, калгасніках, перадавых жанчынах, і вобразы іх раскрываюцца перад чытачом у сваіх думках, імкненнях і душэўных складаных перажываннях. Адчуваецца, што пісьменнік сапраўды любіць сваіх герояў і дасканала ведае іх быт; багатыя назіранні дазваляюць яму тонка ўскрываць іх псіхалогію.

З цёплай спагадаю да сваіх герояў вядзе пісьменнік чытача да вытокаў іх жыццёвых шляхоў — у паэтычнае маленства. Ларыса, яе брат Павел, Віктар — данілаў сын — некалі разам бегалі ў школу.

«Дзяўчынка была кволенькая, — і гаварылі тады, што вучылася тугавата. Са школы яна бегла заўсёды першай і ледзь не кожны дзень забягала ў данілаў двор, скардзячыся на Віцьку. То ён, гэты кепскі хлапчук, калючага дзядоўніку назапускаў дзяўчыны ў валасы, то шыпшынавых зярнятак насыпаў за шыю, то намаляваў што-небудзь непатрэбнае ў яе сшытку... і кожны раз стары Даніла злаваўся і абяцаў накруціць за гэта вушы Віцьку. Аднак усё гэта аставалася абяцанкамі... і калі толькі паяўляўся дома ружовашчкі свавольнік, усё яно адразу забывалася».

Кулакоўскаму ўласціва таксама паэтычнае бачанне, тонкае адчуванне прыроды, яе фарбаў, яе музыкі і разам з тым паззіі народнага характару.

«Ларыса стаяла на невялічкім мастку з нізкімі парэнчамі і глядзела адсюль на шырокі палетак. Пад мастком спайна, з ціхім гаманком, цякла бурная рэчка. Якой ласкавай і прыгожай стала цяпер гэтая рэчка! Берагі зялёныя, мяккія, так і вабяць да сябе. Вада чысенькая, празрыстая, на дне каменьчыкі відаць».

А здаецца, што яшчэ зусім нядаўна рэчка была бурнай і магутнай. Хвалі шумелі пад самым насцілам мастка і няслі з сабою дробныя крыгі і пачарнелыя камы снегу. Боязна было падумаць, што будзе, калі вада падыецца яшчэ хоць на некалькі сантыметраў. Нястрыманыя хвалі зрушаць тады масток і панясуць яго ў другую вялікую раку, а адтуль — у самае мора».

Удача аповесці «Нявестка» не толькі ў майстэрстве і паэтычнай абмалёўцы вобразаў, але і ў пераканаўчым паказе сацыялістычных адносін яе герояў да калгаснай працы. Галоўным носьбітам такіх адносін да калгаснай гаспадаркі і работы з'яўляецца Ларыса, жонка брыгадзіра Віктара Бірука і нявестка старога Данілы. Ларыса — сакратар ком-

самольскай арганізацыі, брыгадзір па ільну ў калгасе — самы светлы і паэтычны вобраз аповесці.

Калі ў вёску вяртаецца з арміі Віктар Бірук і ў хату старога Данілы прыходзіць клапатлівая, прыгожая і ўважлівая нявестка, мы адчуваем разам з Данілам, як гэтая бабылёвая хата напаўняецца чалавечай цеплынёй. Для Данілы пачынаецца зусім іншае жыццё. Шчаслівы, ён ідзе па вёсцы, паказваючы ўсім свае боты, што прывёз яму Віктар. Тое, аб чым Даніла марыў некалі, назіраючы за Ларысай ў хаце яе бацькоў, зараз пачынае спраўджацца. Ларыса, як дачка, даглядае за ім. Цяпер зайздрасць скончылася, бо шчасце перабралася ў адзінокую данілаву хату.

Характары герояў А. Кулакоўскага даволі рознастайныя, але ўсіх іх еднае любоў, адданасць народу і Радзіме, сумленная праца на яе карысць.

Ларыса, ідучы з Віктарам са сходу калгаснікаў, на якім была раскрытыкавана праца брыгадзіра Шкандыбовіча, усхвалявана дзеліцца з мужам сваімі думкамі аб рабоце ў калгасе. Яна востра перажывае ўсе недахопы калгаснага жыцця. Нават у часе вяселля яна ўстрыможана дапытваецца ў Віктара, якім чынам на вясельным стале з'явіліся смажаныя парасяты, бо Ларыса не магла дапусціць і думкі, каб хоць якая крыха была атрымана ёю несумленна, за кошт калгаса. І тут, у сваім абурэнні, яна рызыкуе нават асабістым шчасцем. Так паводзіцца не толькі Ларыса, але і іншыя жанчыны калгаса. Мы адчуваем, што гэтыя людзі жывуць складаным унутраным жыццём, шукаючы высокародных рашэнняў сур'ёзных грамадскіх пытанняў.

З другога боку, выводзячы мужчын: Віктара, Шкандыбовіча і іншых — як носьбітаў адмоўных з'яў, аўтар крыху згущае фарбы. Віктар, які ў арміі быў загадчыкам склада, шукаў, мабыць, спакойнейшага і цяплейшага месца. Пасля яго звароту ў вёску, здавалася, ён добра расумленна стане на шлях карыснай працы. Аднак, раскрытыкаваўшы Шкандыбовіча і заняўшы яго месца, ён таксама пайшоў па праторанай сваім папярэднікам сцежцы: пачаў піць і запускаяць руку ў калгасную маёмасць. Усё гэта прыводзіць Віктара да цяжкіх супярэчнасцей, у выніку якіх ён прымушаны пакінуць калгас і сям'ю і часова падацца ў горад. Кінуўшы бацьку ў твар, што ён не ягоны сын, Віктар прымушае Данілу балюча перажываць гэта і таксама сысці з вёскі. Аднак Ларыса знаходзіць яго, і ён вяртаецца дадому. Усе гэтыя падзеі цяжка адбываюцца на толькі што створанай сям'і.

Герояў А. Кулакоўскага нельга назваць людзьмі нейкіх стыхійных пачуццяў. Яны — людзі імкненняў і грамадскай справы. Вось чаму яны гавораць аб праўдзе і ўсе іх рашэнні прасякнуты пэўнай адказнасцю. Што-б ні рабілася ў калгасе, якія-б часовыя непаладкі ні парушалі там поступу жыцця, духоўны рост нашага сацыялістычнага грамадства, нашых савецкіх людзей — з'ява значная і няўхільная.

Аповесць А. Кулакоўскага «Нявестка» радуе чытача веданнем калгаснага побыту, высокім майстэрствам і ўвагай да псіхалогіі простых людзей.

С. БАРКОУСКІ.

Валянцін РАБКЕВІЧ

СПАЦЬ НЕ ХОЧАЦЦА

Эх, пара вясёлая —
Не зіма з мяцеліцай,
Не туман за сёламі
Шэрай коўдрай сцэлецца.

Гэта ночы жніўныя
І агні начлежнікаў,
Песні салаўіныя
У густым алешніку.

Спевамі дзявочымі
Вёска разлягаецца...
І мне спаць не хочацца
Аж да самай раніцы.

Галава мне хмеліцца,
Ды не хмелем — думкамі...
Ночка за аселяй,
Ночка з пацалункамі...

Артур ВОЛЬСКІ

* * *

Усё жыццё —
вялікая вандроўка.
Бывае часам стомішся,
аднак —
пагрэешся ля вогнішча
і зноўку
каменні на шляху табе няўзнак.
То напасткі
імкнешся без сумнення,
то вобмацкам брыдзеш,
як той сляпы...
Бягуць,

бягуць
твае

дні нараджэння,
нібы кіламетровыя спупы.
Здраецца —
да ніткі дождж прамочыць,
ці высеча няшчадна
жорсткі град.
Але

і ў непагоду
хочуць вочы
асветлены убачыць далягляд.
Ты да яго
хутчэй дабрацца пражнеш,
каб сонца

ў поўным блыску
там сустрэць...

А што,
калі не дойдзеш,
не дасягнеш,
заўчасна пачынаючы старэць?
Нам часу на вандроўкі
дана мала.
А сэрца
кліча

ўсё далей ісці,
каб нават смерць
з'явілася прывалам,
а не канцом
вандровак у жыцці.

МАМА, ПАЧЫТАЙ!

Сон Васілька

Было ўжо каля дзесяці гадзін раніцы, а Васілёк яшчэ толькі прачнуўся. Ён салодка пазяхнуў, працёр маленькімі кулачкамі вочкі і зноў схваў іх пад коўдру.

У пакой увайшла маці і сказала:

— Уставай, Васілёк, снедаць пара ўжо.

— Пачакай крыху, — адказаў Васілёк. — Я ба-чыў вельмі цікавы сон, але забыўся які. Я зараз засну і пагляджу яго зноў.

Ветлівасць

Не раз мама напамінала Васільку аб тым, каб ён быў ветлівым. Яна вучыла яго вітацца, нікога не крыўдзіць і ўступаць месца старэйшым.

Аднойчы Васілёк раззлаваўся на бабулю і назваў яе «бабай-ягой». Маці даведлася аб гэтым і ў пакаранне паставіла яго ў кут на калені. Яна загадала

яму стаяць да таго часу, пакуль яна вернецца з магазіна. Калі яна вярнулася, Васілёк радасны падышоў да яе і сказаў:

— Мамуся, добры дзень. Я ўжо ветлівы. Ледзь толькі бабуля пераступіла парог, я адразу ўступіў ёй сваё месца ў куту.

На прыёме ў доктара

Васілёк захварэў, не сказаць што сур'ёзна, але пры снеданні глытаць яму было балюча, і маці, не адкладваючы да заўтра, павяла яго ў бальніцу.

Увайшоўшы ў прыёмную, Васілёк з цікавасцю глядзеў на невядомыя яму рэчы, парадкам раскладзеныя на сталах, на доктара ў беласнежным халаце, пакуль ён загадаў яму сесці ў крэсла, шырока разявіць роток і гучна вымавіць — а-а-а!

— Чаму «а»? Я ўжо ўсю азбуку ведаю, — ганарліва адказаў Васілёк.

Сяргей ХРАМЯНКОЎ.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

ПРЫБІРАННЕ ПАКОЯ

Пачынаючы штодзёнае прыбіранне, адчыніце фортку або акно. Пасцельныя прылады здыміце з ложка і пакладзіце на крэсла ля акна. Калі ложка стаіць блізка да акна, пасцель можна на час праветравання не засцілаць. Падаконнікі, прылады ацяплення, непаліраваную мэблю пратрыце вільготным шматком, паліраваную — мяккім сухім кавалкам матэрыі. Мяккую мэблю пачысціце шчоткай, а абрус і сурвэткі вытрысціце. Падлогу падмясціце, дашчаную падлогу вытрысціце вільготнай анучай, надзетай на шчотку, а падлогу, пакрытую лінолеумам, — шчоткай, абгорнутаю ў стары трыкатаж або суконку.

Раз у тыдзень праводзіць больш стараннае прыбіранне. Падаконнікі і батарэі мыюць цёплай вадой з мылам і насуха выціраюць. Непаркетную падлогу мыюць цёплай вадой. Паркетную падлогу праціраюць мешкавінай, злёгка змочанай шкіпінарам або

карасінай, а затым націраюць воскам. Шыбы вокан праціраюць пака-мечанай паперай.

Генеральнае прыбіранне трэба праводзіць 2—3 разы ў год.

ЯК АФАРБАВАЦЬ ДРАЎЛЯНУЮ ПАДЛОГУ

Да пачатку афарбоўкі падлогу неабходна добра прамыць і прасушыць. Затым вазьміце пакост, дадайце ў яго крыху фарбы (на 1 л пакосту дзве сталовыя лыжкі фарбы) і пратрыце гэтай сумессю падлогу, але так, каб на падлозе не было тоўстых слаёў пакосту. Праз двое сутак пакост высыхне. Прыгатуйце 10-працэнтны раствор клею (100 г клею плавяць у 1 л вады), прасейце праз частае сита сухі мел. У моцную пасуду наліце адну частку гарачага клею і адну частку пакосту, усё змяшайце, усыпце, старанна перамешваючы мел, давеўшы сумесь да густыні цеста. Атрыманай шпак-

лёўкай замажце ўсе паглыбленні на падлозе. Як толькі шпаклёўка высыхне, зачысціце яе шкуркай. Шпакляваныя месцы пакрыйце пако-стам і добра прасушыце. Затым пачынайце афарбоўку. Наносьце фарбу тонкімі слямі. Кожны слой трэба прасушыць 3—4 дні. Апошні, трэці, слой лепш за ўсё сушыць тыдзень. Затым прамыць падлогу гарачай вадой. Вельмі добра пакрыць афар-баваную падлогу адзін-два разы масляным светлым лакам.

ЧЫСТКА МЭБЛІ

Драўляную непаліраваную і nelaкіраваную мэблю, а таксама мэблю, абабітую скурай або дэрманцінам, праціраюць крыху вільготным кавалкам матэрыі. З паліраванай мэблі спачатку сухім шматком сціраюць пыл. Затым праціраюць яе кавалкам фланелі, змочанай вадка-сцю «Паліроль», а

праз поўгадзіны — сухім шматком да бляску.

Мяккую мэблю лепш за ўсё чысціць пыласосам. Калі яго няма, выбіваюць мэблю на дварэ. Можна выбіваць і ў пакоі. Для гэтага на дыване або крэсле расцілаюць вільготную мешкавіну і выбіваюць па ёй. Калі мешкавіна стане бруднай, яе прапалоскваюць. Ёсць і іншы спосаб: жорсткую адзежную шчотку туга абматаюць марляй у дзве столкі і змачыць у вадзе. Такой шчоткай чысцяць мяккую мэблю, дываны, канапныя падушкі і інш.

Скураную мэблю рэкамендуецца часам праціраць шматком, змочаным у яечным бялку, збітым да пены. Мэблю, абабітую плюшам, не рэкамендуецца чысціць пыласосам, вэнікам або шчоткай, таму што ворс можа вылезці. Такую мэблю праціраюць кожны дзень мяккім шматком па ворсу.

АБ ПАДАРУНКАХ

Выбар падарунка часта наводзіць на роздум. І гэта натуральна. Падарунак — знак увагі, пашаны.

Трэба памятаць, што адны рэчы прынята дарыць толькі жанчынам, другія — мужчынам. Гэта датычыць не толькі туалетнага прыладку, але і раду іншых прадметаў. Так, партсігары, папяросніцы, попелніцы не падносяць жанчынам, нават тым, якія кураць. Мужчынам не падносяць прадметаў парфумерыі, пасуды, ваз, сталовай бялізны, набораў цукерак. Кветкі дораць пераважна жанчынам, а мужчынам — толькі ў выпадках провадаў, сустрэч, публічных выступленняў, юбілеяў.

Бялізну, піжамы, панчохі прынята дарыць блізкім родным. Дзяўчатам і юнакам не трэба рабіць дарагіх або вельмі практычных падарункаў, на гэта маюць права толькі родныя. Гаспадарчыя рэчы, напрыклад, кухонная пасуда і да т. п., дарэчы ў якасці падарунка маладажонам або на новаселле, але на 1-е Мая або на дзень нараджэння такі падарунак недарэчы.

ПРЫПУСКАННЕ

Прыпускаць — гэта значыць варыць у шчыльна закрытай пасудзе з невялікай колькасцю вады, булёну або ва «ўласным саку». Прадукты, звараныя такім спосабам, пажыўней і смачней, чым пры гатаванні ў вялікай колькасці вады. Атрыманы булён ідзе на соус.

Прыпускаць можна большасць гародніны, свежую рыбу, невялікія кавалкі свінны, цяляціны, філе хатняй птушкі, дзічыны, катлеты, фрыкадэлі. Ва «ўласным саку» прыпускаюць буракі, кабачкі, памідоры, шчаўе і іншую гародніну, якая лёгка выдзяляе пры награванні вільгаць. Капусту, рэпу,

моркву, мяса і рыбу кі і $\frac{1}{2}$ чайнай лыжкі пітной соды змяшаць і прасейце праз сіта.

Як прыпускаць? Вымытыя, ачышчаныя і нарэзаныя прадукты кладуць у змазаны маслам сасейнік, гусятніцу, заліваюць, калі трэба, вадой або булёнам так, каб яны былі апушчаны ў вадкасць напалавіну або нават менш, закрываюць пасуду накрывкай і вараць на невялікім агні да гатоўнасці.

Асабліва рэкамендуецца гэты спосаб для прыгатавання дзіцячай і дыетычнай ежы.

ПЯСОЧНАЕ ПЯЧЭННЕ

Адну шклянку пшанічнай мукі (крупчаткі), столькі-ж бульбянай му-

Розатрыце ў фарфаравай або эмаліраванай місцы 1 яйка з $\frac{1}{2}$ шклянкі цукровага пяску, дадайце, працягваючы расціраць, 2 сталовыя лыжкі распушчанага сметанковага масла, цэдру, знятую з $\frac{1}{2}$ лімона цёркай, і, нарэшце, $\frac{1}{3}$ шклянкі смятаны. У атрыманую масу ўсыпце муку і перамяшайце так, каб атрымалася аднароднае цеста. Змазаўшы руку маслам, бярыце невялікія кавалачкі цеста і качайце шарыкі велічыней з грэцкі арэх. Затым пакладзіце шарыкі на ліст або бляху на адлеглас-

ці прыкладна 3 см адзін ад другога і спячыце ў духоўцы.

ШТО З ЧЫМ ЕСЦІ

Які гарнір лепш да мяса? Што прыгатаваць на вячэру? Многія думаюць, што ў падобных пытаннях лепш за ўсё пакладацца на смак. Аднак для арганізма даляка не аб'ява, у якім спалучэнні ўжываюцца ў ежу прадукты. Вось некалькі прыкладаў.

Морква багата асаблівым рэчывам — каравіном. З яго ўтвараецца вітамін «А», неабходны і дзецям і дарос-

лым. Вітамін «А» добра раствараецца ў тлушчах. Вось чаму арганізм засвойць значна больш гэтага вітаміну, калі моркву есці з маслам.

Калі мяса ядуць з хлебам або кашай, арганізм выкарыстоўвае 70—75% бялкоў, а з бульбай, капустай або морквай — 80—85%. Адбываецца гэта таму, што гародніна ўзмацняе выдзяленне стрававальных сокаў, і ў выніку бялкі паўней засвойваюцца.

Недастаткова прыгатаваць абед, вячэру, снеданне з поўнаценных прадуктаў, трэба яшчэ навучыцца правільна іх спалучаць.

(З календара жанчыны).

БАРАЦЬБА З ШАШАЛЕМ

ХАТНЯЯ мэбля часта паражэецца шашалем — дробнымі жукамі-тачыльшчыкамі. Гэта пазнаецца па невялікіх адтулінах на паверхні мэблі. З адтулін высыпаецца жаўтаваты пылок.

Чым раней выяўляецца шкоднік, тым больш паспяховай будзе барацьба з ім. Таму трэба не радзей двух раз у год аглядаць мэблю, асабліва ў ніжняй частцы.

Каб папярэдзіць з'яўленне шашалі, трэба сачыць за тым, каб у кватэры не збіраліся драўляны хлам і старызна, часцей праветрываць памяшканне. Не трэба ўносіць у памяшканне мэблю, на якой ёсць лётныя адтуліны. Лепш загадзя апрацаваць яе хімічнымі рэчывамі. Малакаштоўныя драўляныя прадметы хатняга ўжытку, вельмі паточаныя лічынкамі шашалі, трэба неадкладна спаліць.

Рэкамендуецца адзін-два разы ў год праціраць нелакіраваныя і не-

афарбаваныя часткі мэблі анучкай, змочанай у раствору фторыстага або крэмнефторыстага натрыя, або змазаць саставам са 100 частак шкпінару, 5 частак воску, 5 частак парафіну і 3 частак крэаліну. Фторыстага або крэмнефторыстага натрыя бярыце 200—250 грамаў на ядро гарачай вады. Высыпаны ў вадку састаў трэба добра размяшаць і ўжываць пасля астывання.

Для апрацоўкі заражанай шашалем мэблі і знішчэння лічынак неабходна ўжыць адно з наступных рэчываў або саставаў: зялёнае масла; сумесь з 3 частак шкпінару і 1 часткі карасіны; насычаны раствор нафталіну ў бензіне; вазелінавае масла. Апошняе найбольш прыдатна для апрацоўкі прадметаў, прызначаных для захоўвання харчовых прадуктаў, таму што яно не мае ніякага паху.

Калі ў заражанай мэблі лётных адтулін параўнальна нямнога, не

больш поўсотні, атрута ў адтуліну ўводзіцца з дапамогай шпрыца, машынай маслёнкі або нават піпеткі.

У тых выпадках, калі колькасць адтулін вялікая, неабходна некалькі раз запар добра прамасаць змочаным у вадкасці пэндзлем усю паверхню мэблі. Асабліва старанна трэба змазаць пазы і звязкі дэталей мэблі, гэта значыць месцы, дзе самкі жукоў часцей за ўсё адкладваюць яечкі. У адтуліну ўпускаць столькі вадкасці, каб яна была запоўнена да краёў.

Для таго, каб вадкасць не выцякала і не выпаралася пасля апрацоўкі, усе адтуліны трэба заляпіць воскам, замазкай, парафінам або хоць-бы хлебным мякішам.

Ужываць прафілактычныя меры можна круглы год, але лепшы час для гэтага — з чэрвеня па студзень. Апрацоўку заражанай мэблі звычайна паўтараюць 2—3 разы з прамежамі ў 3 тыдні.

В. СТРОКАЎ,

кандыдат біялагічных навук.

З ЗАЛЫ СУДА

ХУЛІГАНЫ ПАКАРАНЫ

Перад сталом судзі — Валанціны Іванаўны Уткінай — стаіць невысокая жанчына. Хусцінкай яна ўвесь час уцірае вочы. Тут яна ціха і быццам ні ў чым не вінаватая. А што было ўчора?

Мар'я Куханік «праславілася» сярод жыхароў дома па Нямізе. Калі што ёй не да спадабы, яна нядоўга раз-

маўляе: у суседку без усякай прычыны ляціць пасуда, сыплецца брудная лаянка. 4 студзеня Куханік патрабавала, каб суседка не гатавала ў кухні ежы. Калі тая заўважыла, што кухня агульная, Куханік штурхнула суседку, выкінула яе керагаз, а калі скандалістку пачалі супакойваць, аплявала каменданта.

Судзіць не верыць падманаму і лагоднаму выглядзе Куханік і выносіць рашэнне: за дробнае хуліганства прыцягнуць Мар'ю Куханік да адказнасці: пазбавіць волі тэрмінам на 15 дзён.

Пасля кароткага перапынку разглядаецца справа Пугоўскага Аляксея Пятровіча.

Пугоўскі таксама хоча пераканаць судзію, нібы ён добры сем'янін, любіць жонку і дзяцей, што нядаўняе здарэнне проста выпадковае. А сведкі тым часам раскажваюць. Пугоўскі часта выпівае, прыходзіць дамоў у нецвярозым стане, б'е жонку і дзяцей, урываецца ў кватэры суседзяў, брыдка лаецца. Да гэтага часу яму ўсё сыходзіла лёгка, плаціў толькі штраф. А сённяшняе рашэнне судзіі — на 15 дзён пазба-

віць Пугоўскага свабоды — выклікае ўхвалу ўсіх прысутных у зале. Паседжанне закончана.

Мы гутарым з судзіёй. Валанціна Іванаўна гаворыць, што нашы законы стаяць на варце правоў і інтарэсаў савецкіх грамадзян. Таму натуральна, што Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР аб адказнасці за дробнае хуліганства адыграе станоўчую ролю ў барацьбе з парушальнікамі грамадскага парадку.

П. ПЯТРОЎ.

Уладзімір КОРБАН

Мал. М. Гурло

Байка

У цырку, ў трэцім аддзяленні,
Назарава давала прадстаўленне, —
Вялізных тыграў утаймоўвала яна.
І проста дзіва, — тыгры тыя,
Нібыта сапраўды ручныя,
Выконвалі загады ўсе спаўна.

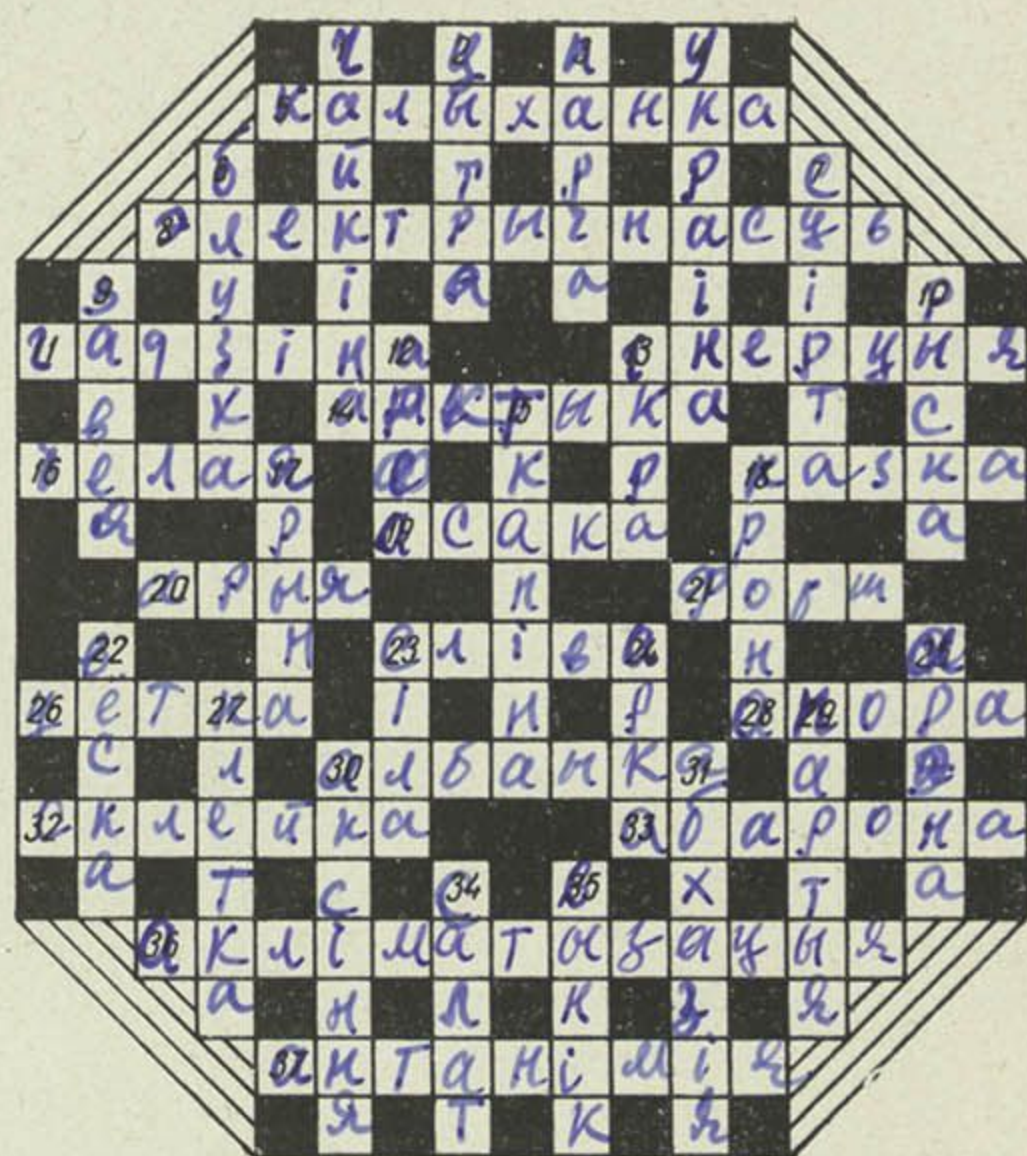
Звяры яе выдатна разумелі:
Узлазілі на слуп, лізалі ёй далонь,
Каталіся на каруселі,
І нават, з першых слоў, скакалі праз агонь,
Для іншых, праўда, слоў было замала,
Дык у руках яна бізун трымала...

І тыгры ўсе шаўковымі былі.
Вядома, публіка Назараву вітала, —
Апладысменты аж гулі.

А ў трэцім радзе
Сядзеў якісьці хмурны дзядзя.
Не пляскаў ён і «брава» не крычаў,
Адно глядзеў на дрэсіроўшчыцу пужліва.
Нарэшце, тармасіць сусед яго пачаў:

«Зірніце вы, — ды гэта-ж дзіва!»
«Не-е! — дзядзя адказаў. — Не дзіва гэта, — жах!
Каб тыгар у кабёчных руках
Пераварыўся ў таксу ці балонку!!
Не дай бог мець такую жонку!
Не абярэцца век бяды.
Часамі я вось вып'ю чарку
І распачну ў хаце сварку,
Дык жонка і крычыць мне: «Тыгар ты!»
А хто яна! — звычайная жанчына,
І то мяне ледзь-ледзь у рукі не ўзяла.
А каб яна ды дрэсіроўшчыцай была! —
Ого! — І жыць было-б на свеце немагчыма».

Мужчыны! Злуйце на мяне
Ці не,
А я мяркую:
Дай бог з нас кожнаму такую.

КРАСВОРД

Склаў Н. КУРЫЛЬЧЫК

Па гарызанталі: 5. Песня маці над калыскай. 8. Форма энергіі. 11. Мера часу. 13. Уласцівасць цел захоўваць рух. 14. Шостая частка свету. 16. Прыток Камы. 18. Алегарычны твор. 19. Балотная трава. 20. Партыя для аднаго голасу. 21. Савецкая пісьменніца. 23. Пладовае дрэва. 26. Беларуская паэтка. 28. Дапамога і падтрымка. 30. Прадстаўніца адной з народных рэспублік. 32. Змацаванне пры дапамозе клею. 33. Сукуднасць сродкаў для адпору ворагу. 36. Прыстасаванне раслін да новага асяроддзя. 37. Ужыванне слоў з процілеглым значэннем.

Па вертыкалі: 1. Партызанск-комсамолка Герой Айчыннай вайны. 2. Старадаўні музычны інструмент. 3. Шаўковая тканіна. 4. Саюзная рэспубліка. 6. Кофточка. 7. Стог сена. 9. Моцны вецер са снегам. 10. Арфаграфічны знак. 12. Музычны інструмент. 13. Рыбны прадукт. 15. Матэрыя. 17. Усходы веснавой сяўбы. 18. Грашовая адзінка ў Даніі. 22. Населены пункт. 23. Ступень напружанасці. 24. Архітэктурнае збудаванне. 25. Поле дзейнасці. 27. Орган размнажэння расліны. 29. Вядучая частка грамадскага класа. 30. Жаночае імя. 31. Аўтаномная рэспубліка. 34. Прыправа да смажаніны. 35. Рэзультат.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 2

Па гарызанталі: 4. Турнэ. 7. Маўр. 8. Торт. 10. Тэнар. 13. Лыжы. 14. Джаз. 17. Мандаліна. 22. Дабрата. 25. Наватар. 27. Нос. 28. Радзіма. 30. Карэйка. 31. Акрабат. 32. Базіс. 34. Цытра. 35. Кінофікацыя. 38. Каток.

Па вертыкалі: 1. Спорт. 2. Старт. 3. Тэатр. 5. Баржом. 6. Дружба. 9. «Клоп». 11. Нота. 12. Узор. 15. Янка. 16. Гімн. 18. Каланада. 19. Празаік. 20. Матэрыял. 21. Маскарад. 23. Тэма. 24. «Ворагі». 26. Агат. 29. Акно. 30. Кама. 33. Сіла. 34. Цырк. 36. Фаза. 37. Кіно.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛПАВА.

АТ 10570

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 5/III-57 г. Адрас рэдакцыі: Мінск, Праспект імя Сталіна, Дом друку. Пакой 23. Тэлефон 3-17-51.

Друкарня імя Сталіна, Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак—выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 100 000 экз. Зак. 86.

